

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

**Frazémy obsahující názvy
orgánů smyslového vnímání v ruském,
českém a německém jazyce v porovnání**

Kristýna Říhová

Katedra rusistiky a lingvodidaktiky

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Lenka Havelková, Ph.D.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Německý jazyk a ruský jazyk se zaměřením
na vzdělávání

2014

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Frazémy obsahující názvy orgánů smyslového vnímání v ruském, českém a německém jazyce v porovnání* vypracovala pod vedením vedoucí bakalářské práce samostatně. Všechny zdroje jsou řádně citovány a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného či stejného titulu.

Datum: 2. 4. 2014

.....

podpis

Ráda bych touto cestou poděkovala PhDr. Lence Havelkové, Ph.D., za odborné vedení při psaní bakalářské práce, trpělivost a ochotu.

Dále bych chtěla poděkovat své rodině za podporu a pochopení při psaní mé bakalářské práce. Rovněž patří mé poděkování přátelům za pomoc při získávání potřebných informací.

Datum: 2. 4. 2014

.....

podpis

NÁZEV:

Frazémy obsahující názvy orgánů smyslového vnímání v ruském, českém a německém jazyce v porovnání

AUTOR:

Kristýna Říhová

KATEDRA:

Katedra rusistiky a lingvodidaktiky

VEDOUCÍ PRÁCE:

PhDr. Lenka Havelková, Ph.D.

ABSTRAKT:

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou českých, ruských a německých frazémů. V teoretické části pojednává o samotné lingvistické disciplíně, frazeologii. V první kapitole se práce soustřeďuje na problematiku vztahu mezi jazykem a kulturou. Poté uvádí stručný historický vývoj frazeologie a řeší zařazení této disciplíny jak mezi ostatní lingvistické disciplíny, tak mezi disciplíny nelingvistické. Dále se zabývá předmětem zkoumání frazeologie, tudíž frazémem, shrnuje jeho vlastnosti, dělení a funkce a nastiňuje problematiku ekvivalentnosti frazémů. V praktické části uvádí v tabulkách konkrétní frazémy i s jejich sémantikou a synonymickými výrazy. Tyto frazémy, obsahující názvy orgánů smyslového vnímání, poté porovnává na syntaktické a lexikální rovině.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Frazeologie, frazeologické jednotky, přísloví, smysly

TITLE:

Idioms Including Names of Sense Organs in Russian, Czech and German in Comparison

AUTHOR:

Kristýna Říhová

DEPARTMENT:

Russian and Language Teaching Methodology Department

SUPERVISOR:

PhDr. Lenka Havelková, Ph.D.

ABSTRACT:

This bachelor thesis focuses on Czech, Russian and German idioms. The theoretical part of the thesis deals with phraseology, the linguistic discipline itself. In the first chapter, the thesis concentrates on the relation between language and culture. Afterwards, the thesis provides a short historical overview of the development of phraseology and solves the place of this discipline among both other linguistic and nonlinguistic disciplines. Further the thesis deals with the subject of the research in phraseology, i.e. the idiom. It summarizes its characteristics, divisions and functions and outlines the issues of equivalence of idioms. In the practical part of the thesis, the idioms including their semantics and synonymous expressions are organised into tables. These idioms containing the names of sense organs, are then compared on their syntactic and lexical levels.

KEYWORDS:

Phraseology, phraseological units, proverbs, sens

Obsah

Úvod.....	7
1 Jazyk, kultura, paměť	9
2 Frazeologie.....	12
2.1 Místo frazeologie v lingvistických disciplínách.....	12
2.2 Stručný přehled historie frazeologie	13
2.3 Používaná terminologie.....	14
2.3.1 Vlastnosti frazému	15
2.3.2 Rozdělení frazémů	17
2.3.3 Funkce frazémů.....	19
2.4 Ekvivalentnost frazémů.....	21
3 Analýza a komparace frazémů	24
3.1 Frazémy obsahující komponent „jazyk“	24
3.2 Frazémy obsahující komponent „nos“	28
3.3 Frazémy obsahující komponent „oko“	32
3.4 Frazémy obsahující komponent „ruka“	43
3.5 Frazémy obsahující komponent „ucho“	55
3.6 Shrnutí analýzy frazémů	58
Závěr	61
Resumé.....	63
Резюме.....	64
Seznam použitých zdrojů	66

Úvod

Frazeologie je důležitou součástí jazyka. Bez frazeologie by byl pouze strohým systémem bez „lidského faktoru“. Člověk, který hovoří cizím jazykem a který se dosud neseťkal se žádným frazémem, nemůže o sobě tvrdit, že tento jazyk plně ovládá. Tohoto člověka by také národ, pro který je tento jazyk mateřský, jen těžko přijal mezi své, neboť prostřednictvím frazeologie příslušníci národa vyjadřují svou kulturu, historii a společenské postavení.

Hlavním cílem této práce je porovnat v českém, ruském a německém jazyce vybranou skupinu frazémů, které obsahují názvy orgánů smyslového vnímání. Cílem práce v teoretické části je vysvětlit základní terminologii, používanou v této oblasti lingvistiky, a poznatky o frazeologii se zaměřením na český, ruský a německý jazyk, jakož i problémy, které mohou vznikat při překladech frazémů. Metodikou v teoretické části je sběr dat z odborné literatury, jejich analýza a syntéza.

V praktické části je pak nashromažďován reprezentativní vzorek sémanticky odpovídajících frazémů, které obsahují názvy orgánů smyslového vnímání, ve všech třech cílových jazycích (českém, ruském a německém). Jelikož je oblast frazeologie ovlivněna mnoha faktory, hlavně mentalitou daných rodilých mluvčích, může se stát, že k frazému neexistuje sémantický ekvivalent v jiném jazyce. Pokud tomu tak je, není příslušný frazém do výběru zařazen. Poté jsou komparativní metodou tyto frazémy analyzovány, přičemž dílčími srovnávacími aspekty jsou lexikální a syntaktická rovina. Hlavním cílem praktické části práce je zjistit, v jaké míře jsou si frazémy napříč cílovými jazyky podobny, dílčím cílem práce pak, zda docházelo či ještě dochází k přejímání těchto frazeologických jednotek mezi výše uvedenými jazyky navzájem. Základní výzkumná otázka tedy zní: Jsou frazémy více přejímány mezi příbuznými jazykovými systémy, tedy jazyky slovanskými (mezi českým a ruským jazykem), nebo je přechod frazému podmíněn spíše geograficky a dochází tedy častěji (v našem případě) k podobnosti mezi českým a německým jazykem?

Toto téma je vnímáno jako aktuální, o čemž svědčí nové studie a publikace mnohých českých i zahraničních jazykovědců. V české lingvistice se jedná především o prof. Františka Čermáka, jehož publikace jsou pro tuto práci stěžejní. Vzhledem k tomu, že jazyk práce je čeština, vycházíme při zpracování především z českých publikací, aby nedošlo k chybnému překladu termínů z jiných jazyků, a materiál je pak doplňován o specifika ruské frazeologie ze zdrojů v tomto jazyce, jako například z publikací

Mokijenka, Stěpanové, Vinogradova a Teliji. V praktické části jsou využívány jak frazeologické výkladové (například *Frazeologičeskij ob"jasnitel'nyj slovar' ruskogo jazyka* Baranova nebo *Frazeologičeskij slovar' ruskogo jazyka* Tichonova), tak frazeologické překladové slovníky (například *Rusko-český frazeologický slovník* Stěpanové, *Česko-ruský frazeologický slovník* Mokijenka nebo *Deutsch-tschechisches Wörterbuch der Phraseologismen und festgeprägten Wendungen = Německo-český slovník frazeologizmů a ustálených spojení* Heřmana), kromě toho jsou použity i etymologické slovníky jako *Russkaja frazeologija : istoriko-etimologičeskij slovar' : okolo 6000 frazeologizmov* Biricha nebo *Etymologie : Herkunftswörterbuch der deutschen Sprache* Drosdowského.

Frazémy jsou vybírány následujícím způsobem: vychází se z prozatím našeho nejobsáhlejšího čtyřdílného *Slovníku české frazeologie a idiomatiky* Čermáka. K frazémům v něm nalezených se poté vyhledávají sémanticky odpovídající frazémy ze slovníků ruského (především ve slovníku *Russkaja frazeologija : istoriko-etimologičeskij slovar' : okolo 6000 frazeologizmov* Biricha) a německého jazyka (především v *Německo-českém slovníku frazeologizmů a ustálených spojení* Heřmana).

Využitelnost této práce spočívá v přiblížení a prohloubení znalostí v oblasti frazeologie začínajícím lingvistům. Práci mohou však využít i začínající učitelé na svých hodinách, například ke zpestření tématu týkajícího se lidského těla apod. Mimo studium lze pak praktickou část využít v překladatelství.

1 Jazyk, kultura, paměť

V první kapitole se budeme věnovat vztahu mezi jazykem a kulturou a postavením paměti v tomto vztahu. Nejprve je nutné si uvědomit, že ani jedno by neexistovalo bez druhých dvou.

Výše uvedeným vztahem se zabývá lingvokulturologie, která, jak uvádí Telija (1996, s. 216-218), zkoumá vzájemné působení jazyka a kultury, vyjádření kultury, potažmo mentality v živém jazyce, především však zkoumá komunikativní procesy a spojitost v nich užitých výrazů s mentalitou národa. Neboli jinak řečeno je lingvokulturologie část etnolingvistiky, která se zabývá vzájemným vztahem mezi jazykem a kulturou v synchronním plánu. Základní hypotézou této vědy je, že frazémy jsou nejosobitějším projevem kultury člověka v jazyce. Ve frazeologii totiž dochází k takzvané kulturní konotaci, při které nějaký výraz získává druhotný obrazně motivovaný význam. Tento proces odráží každodenní zkušenosti, ale také zkušenosti z historie národa a duševno nositelů jazyka. Kromě toho je také spojen s kulturními tradicemi a reáliemi, které dělají národ národem jedinečným. Vliv na kulturní konotaci mohou mít změny v mentalitě a v sociálních vrstvách národa, což se může projevit změnou vnímání stejného slova nebo výrazu. Přičemž většinou různé ideologie převrací vnímání slova z pozitivního na negativní.

Telija (1996, s. 227-229) uvádí, že osvojení duševního světa a kultury je možné pouze díky textům (pohádkám, náboženským textům) rodného jazyka. Pomocí jazykového systému, který zahrnuje i frazeologii, se utváří jazykový obraz světa, který se v různých jazycích liší. Není tomu tak proto, že by se u nositelů jazyka lišil svět sám o sobě, ale liší se pohled, jakým se na svět pomocí svého jazyka dívá. Každý jazyk odráží reálný svět po svém. S tím může souviset problém překladu frazémů do cizích jazyků. Jazyk zobrazuje nejen skutečnost, ale reprodukuje také národní tradice a stereotypy (mezi které patří i frazémy), které se předávají napříč generacemi.

Toto předání umožňuje takzvaná kulturní paměť, která je někdy označována také jako kolektivní paměť. V jazykovém systému se totiž kóduje vše, co daná společnost prožila a co vytvořila. Pomocí této paměti se pak daní jednotlivci mohou přiřadit k určité společnosti. Je velice důležité, že tato paměť překonává smrt jedince. „Keďže kultúrna pamäť je viazaná na generačnú kontinuitu, autoobraz, identitu istej spoločnosti, jazyk ako jej konštituent sa ukazuje v tomto aspekte ako médium, ktorým sa zachovávaajú

a odovzdávají identifikačně relevantné obsahy. Toto médium zahŕňa jazykové znaky rozličnej komplexnosti: slová, združené pomenovania, frazémy, parémy aj texty“ (Dolník, 2010, s. 85). Pokiaľ by táto kultúrna pamäť neexistovala, vzniklé frazémy by s generáciou zanikli. Samozrejme niektoré frazémy, ktoré sa používaly v dřívějšich dobách, sa do súčasnosti nedochovaly, alebo sa nyní aktivně nepoužívají, ale víme o nich díky frazeologům, kteří vytvářeli a vytvářejí slovníky obsahující dřívě používaná pořekadla, pranostiky nebo rčení. Cenným slovníkem dřívě používaných frazémů českého jazyka je dvoudílný slovník s názvem *Česká přísloví: sbírka přísloví, průpovědí a pořekadel lidu českého v Čechách, na Moravě a v Slezsku* (Flajšhans, 1911-1913).

Jazyk a kultura jsou dva rozdílné znakové systémy, které jsou ve vzájemném vztahu. Můžeme se tedy na jazyk dívat jako na produkt kultury. Mohlo by se sice zdát, že je jazyk pouhým systémem jazykových znaků, je to ale také produkt kulturních aktivit lidí určité společnosti. Lidé vnímají jazyk jako součást kultury, do které patří. Do jazyka se ukládají sociální pravidla dané společností, bez jazyka by pak nemohly jednotlivé kultury se svými zvyky a pravidly přežít, neboť by se bez prostředku komunikace (jazyka) nemohly dohovát pro budoucí příslušníky určité kultury. Dolník (2010, s. 81-92) uvádí několik funkcí jazyka ve vztahu ke kultuře. Jako jednu z nich uvádí funkci jazyka jako média kultury. Tuto funkci lze definovat jako odraz kulturních tradic a stereotypů v jazyce.

Vyvstává otázka, co to vlastně kultura je? Existuje mnoho definic tohoto pojmu, avšak pro naši práci je příhodná následující definice: „Культура – это своеобразная историческая память народа. И язык, благодаря его кумулятивной функции, хранит ее, обеспечивая диалог поколений не только из прошлого в настоящее, но и из настоящего в будущее“ (Telija, 1996, s. 226). Kulturu můžeme však chápat také jako proces, který je otevřen k inovacím a ve kterém má jazyk, jak již bylo zmíněno v citaci, kumulativní funkci, kterou je schopen danou kulturu chránit.

Kultura i jazyk jsou jakési formy vědomí, které odrážejí názor nebo pohled člověka na svět. Kultura je v tomto případě proces sebeuvědomění jedince, naproti tomu jazyk chápeme jako určité mentální modely každodenního obrazu světa.

Zvláštní místo ve vztahu jazyk – kultura zaujímá lidská paměť. V jazyce se paměť odrážejí v různých frazémeh: *что-либо хранит память о чем-либо, где-либо живет память о чем-либо*, které uvádí Bragina (2007, s. 20). Paměť je zakódována ve vlastnostech frazémů, zvláště ve stálosti a reprodukovatelnosti. Abychom správně

používali frazém, musíme si jej pamatovat (i po generace) v jeho ustálené podobě, protože při jakékoli změně komponentu nebo struktury dojde k narušení sémantiky a nemůžeme poté výrok za frazém považovat.

Paměť je v tomto případě jakýmsi prostředníkem mezi jazykem a kulturou. Bez paměti by tak vytvoření jazyka ani kultury nebylo možné.

Podle Braginy (2007, s. 21-22) můžeme rozlišit několik druhů paměti:

- spontánní paměť, která je spojena s prací podvědomí,
- nespontánní paměť, která je spojena s prací rozumu a vědomí,
- rituální paměť je spojena s životem po smrti (*кто-либо будет вечно жить в памяти людей ...*),
- sociální paměť, která se vyjadřuje pomocí odvozenin a je ve významu varování, příkazu zapomenout... (např. *припоминть, беспмятство ...*) a
- paměť metajazykovou.

Vztah mezi jazykem a kulturou nemusíme vnímat jen jako vztah vzájemného ovlivňování, ale také jako vztah součinnosti jak ve vývoji druhu (fylogeneze), tak ve vývoji jedince, potažmo národa (ontogeneze).

2 Frazeologie

V předchozí kapitole jsme se věnovali vztahu mezi jazykem a kulturou. Nyní se podrobněji podíváme na část jazykového systému, která je kulturou silně ovlivněna, na frazeologii. V následující kapitole je uveden stručný vývoj této lingvistické disciplíny, zařazení mezi ostatní disciplíny a je zde podrobněji zkoumána jednotka frazeologie – frazém. Soustředíme se na jeho dělení, vlastnosti a funkce. Zároveň je také nastíněn problém ekvivalentnosti frazémů.

2.1 Místo frazeologie v lingvistických disciplínách

Frazeologie se jeví jako velice specifická lingvistická disciplína, na jejímž vývoji se podílely jednak disciplíny lingvistické, jednak disciplíny nelingvistické.

Čermák (2007, s. 14) dokazuje na příkladech, že frazémy existují již na úrovni morfémů – například ve slovech *načase* nebo *nadranc*, které jsou alternativami pro starší podoby *na čase* a *na dranc*.

Nejčastějšími typy frazémů však bývají slovní ustálená spojení nebo věty, které z čistě strukturního pohledu patří do oblasti syntaxe. Frazeologie se syntaxi nedá podřadit, neboť se v ní vyskytují vazby, které v pravidelných syntaktických spojeních neexistují, Čermák (2007, s. 26) uvádí příklad vazby *ležet polem*. Jisté ale je, že syntax je jednou z lingvistických disciplín, které měly na tuto vědu velký vliv.

Ve frazeologii se ale setkává více jazykovědných disciplín – fonologie (některým frazémům je příznačný pouze jeden typ intonace), lexikologie a hlavně sémiotika. Frazeologie je z hlediska sémiotiky velice zajímavá, neboť jednotlivé komponenty mají samostatně naprosto odlišný význam, než poté celý frazém. Samostatné komponenty jsou většinou konkrétní povahy, naproti tomu je význam celého frazému obrazný, metaforický a abstraktní.

Většinu frazémů a idiomů je pak možné podřadit, díky jejich nominativní funkci, lexikologii, a definovat je jako její zvláštní část.

Jednou z nejvýznamnějších nejazykových oblastí, která se ve frazeologii odráží, je historie. To můžeme doložit například na českém frazému *dopadli jsme jako sedláci u Chlumce*, který se váže ke skutečné události roku 1775. Jedním z takových ruských frazémů je pak například *potěmkinovské vesnice*.

Frazémy mohou mít svůj původ i v krásné literatuře, jako například *boj s větrnými mlýny*, který pochází ze Cervantesova románu *Don Quijote*.

Za vznik řady frazémů může nelingvistická disciplína psychologie, ve které se setkáváme s frazémy vyjadřujícími především paměťové procesy a oblast intelektu. Čermák (2007, s. 16, 17) uvádí tyto příklady: *lovit v paměti, sypat z rukávu, mít za ušima*.

Důležité je však zmínit, že za vznikem frazémů lze hledat také lidovou životní moudrost našich předků a prostředí, ve kterém se rodilý mluvčí pohybuje. Proto se například ve frazeologii anglického jazyka setkáváme s námořní tematikou, oproti tomu v jazyce českém se více setkáváme s tematikou zemědělskou.

Dosud jsme mluvili o tom, jak ostatní disciplíny ovlivňují frazeologii, jak ale ona ovlivňuje je a jak se v nich projevuje? Prostoupeny frazeologií jsou více abstraktnější oblasti, tzn. umění (krásná literatura a malířství, které nezdědala frazémy vyobrazují). Méně zastoupena je pak frazeologie v exaktních vědách, jako je matematika, fyzika nebo astronomie.

Musíme si také uvědomit, že frazeologie, stejně tak jako historie, je otevřená disciplína a bude se dále vyvíjet, budou vznikat nové frazémy a idiomy. V následující podkapitole si uvedeme historický vývoj této vědní disciplíny.

2.2 Stručný přehled historie frazeologie

Název frazeologie pochází z řeckého slova „phrasis“, jehož význam je výraz nebo vyjádření, část kompozita „logie“ pak pochází ze slova „logos“, neboli věda, nauka (Staričenok, 2008, s. 688).

Začátek této vědy, stejně tak jako většiny věd, je těžké určit. „První výskyt formy frazeologie v češtině není spolehlivě doložený, i když první knižní publikace užívající tento termín přímo v názvu (J. M. Sychra /1821-22/, J. Šach /1862/ a F. Šebek /1864/) se objevují v rozmezí let 1821/2-64...“ (Čermák, 2007, s. 482) Počátek použití termínu frazeologie tedy můžeme spojit s Národním obrozením. Nejde tu však o frazeologii v dnešním slova smyslu, a proto se nemůže mluvit o skutečném počátku frazeologie.

Za jakéhosi předchůdce frazeologie můžeme považovat paremiologii, neboli vědu o příslovích, která dnes spadá pod frazeologii, ale je vývojově starší. Prísloví se však v době Jana Blahoslava a Jana Amose Komenského nevnímala jako součást lingvistiky,

ale etnografie. Frazeologie a paremiologie se podle Čermáka (2007, s. 482) poprvé propojují v díle Františka Ladislava Čelakovského.

Frazeologie jako věda se z části vydělila z lexikologie, přičemž velký rozvoj zaznamenala až ke konci 20. století. Přitom frazémy, jsou známé již od dob starých Egyptanů nebo jsou zakotveny v Bibli. K rozvoji této vědní disciplíny přispěl velkou mírou i Valerij Michajlovič Mokijenko, který vytvořil mezinárodní tým frazeologů, kteří se zabývají nejen ruskou, ale například i českou frazeologií (Nikitina, 2013, s. 271).

Ve frazeologii českého jazyka pak největší zásluha patří prof. Františku Čermákovi, který vypracoval obecný přehled této vědní disciplíny - *Frazeologie a idiomatika : česká a obecná* (Čermák, 2007) a v kolektivu autorů vypracoval prozatím nejobsáhlejší slovník české frazeologie, čtyřdílný *Slovník české frazeologie a idiomatiky* (Čermák, 2009).

Ačkoli již o frazeologii vyšly mnohé publikace, názor na to, co do frazeologie patří a co ne, se liší. Jde o tzv. „úzké“ a „šikoré“ pojetí. Přičemž do „širokého“ pojetí patří všechna ustálená spojení (příslíví, slovní obraty, motta atd.), oproti tomu v „úzkém“ pojetí jde pouze o jejich určité skupiny. Frazeologie si v současné době klade za cíl především probádání stylistiky a etymologie frazémů a také se zabývá otázkou propojení frazémů a kultury (Nikitina, 2013, s. 271-272).

2.3 Používaná terminologie

V následující podkapitole vysvětlíme pro naši práci zásadní termíny, tedy termíny frazém, idiom, frazeologismus a frazeologická jednotka. Výrazy frazém a idiom se v dnešní době vnímají téměř identicky. Rozdíl je však v tom, že při použití slova frazém se bere větší zřetel na formální stránku, zatímco u idiomu je jako důležitější vnímán význam, sémantika. Podle Čermáka (2007, s. 483) je třeba se vyhnout termínu z ruštiny frazeologismus, který v jazyce českém asociuje termín do oblasti původu, jako například *anglicismus*. Dále pak upouští od používání staršího pojmenování frazeologická jednotka a srovnává to s užitím spojení morfologická jednotka místo morfému. Možná bychom ale měli pojmenování frazeologická jednotka vnímat jako jednotku, složenou z více částí a ne jako slovo ve významu počtu.

Frazém a idiom chápeme jako „ustálené a reprodukovatelné spojení prvků (zvláště slov), jehož význam je (zčásti nebo zcela) neodvoditelný z významu jeho složek“ (Čermák, 2007, s. 31). Tato definice sice podle Čermáka (2007, s. 31) nevyhovuje všem typům

frazémů, nicméně platí pro většinu a je snáze pochopitelnou, než další, které uvádí. Z pohledu Teliji (1996, s. 56-57) se za frazémy mohou považovat všechna slovní spojení, pro která platí tři základní kritéria: „принадлежность к номинативному инвентарю языка, признак полной или частичной идиоматичности, а также свойство устойчивости“ (Telija, 1996, s. 56). Přičemž do „номинативного инвентаря“ patří všechny jednotky (slova), které mají nominativní funkci, jsou tedy schopné pojmenovat věci nebo jevy nejazykového světa. Pro porovnání vnímání frazému uvedeme také jednu německou definici: „Ein Phraseologismus ist eine Wortverbindung, die mindestens ein autosemantisches Wort enthält, also nicht nur aus Dienst- oder Hilfswörtern besteht“ (Fleischer, 1982, s. 34).

Širší veřejnosti jsou pak více známá označení jako rčení nebo slovní obrat pro frazémy nevětné (frazémy lexikální a kolokační) a přísloví, pořekadlo či pranostika pro různé typy frazémů větných neboli propozičních. Přirovnání pak mohou být jak větnými tak i kolokačními. Tento typ frazému je svou strukturou velice zajímavý a budeme se jím podrobněji zabývat v podkapitole Rozdělení frazémů (2.3.2) - Kolokační frazémy.

2.3.1 Vlastnosti frazému

Frazém můžeme definovat na základě jeho čtyř základních charakteristik (устойчивость, воспроизводимость, экспрессивность а семантическая целостность), které uvádí v publikaci *Ruská frazeologie pro Čechy* Mokijenko a Stěpanova (2008, s. 13-21). Tyto charakteristiky zajišťují odlišnost frazémů od volných slovních spojení. Nicméně výjimky v těchto vlastnostech opět potvrzují pravidlo a nejeví se tedy stoprocentně platnými ve všech případech.

- **Stálost (устойчивость)** Touto vlastností je zaručeno neměnné znění frazému. Odlišuje se tím také od volných kombinací slov, frazém totiž zachovával svůj strukturně-sémantický model, svůj význam a ukotvil se ve společnosti a v jazykovém systému v určité formě, ve které se pak používá v analogických situacích. Samozřejmě, jako skoro všechno v živém jazykovém systému, není stálost stoprocentní. Spisovatelé totiž experimentují s jazykem a tedy i s frazémy, zaměňují slova za synonymické tak, aby se stále dal pochopit jeho smysl, nicméně se již nejedná o původní a zažitý frazém.

Stálost frazému můžeme demonstrovat například na českém frazému *kočičí zlato*. Člověk, který není rodilý mluvčí a chápal by toto spojení jako volné, by si možná mohl představit, že jde o vzácný kov odlité do formy ve tvaru koček. Rodilý mluvčí, ale i pokročilý student našeho jazyka ví, že se jedná o napodobeninu zlata, zlato pozlacené, nepravé.

- **Reprodukovatelnost (воспроизводимость)** Díky této vlastnosti může být frazém použit znovu a znovu v promluvách různých mluvčích i v různých publikacích, aniž by došlo ke sporu o autorství. Tato vlastnost je úzce spjata se stálostí.

Jak už bylo řečeno u předchozí vlastnosti, frazém se neopakuje vždy ve stejné formě. Odlišnost se vyskytne například po pochybení v použití jednotného čísla místo množného, jak to uvádí na příkladu Mokijenko a Stěpanova ve své publikaci (2008, s. 17), kdy došlo ve frazému *сбросить со счетов что* (ve významu přestat něco vnímat) k záměně komponentu frazému *счетов* za formu jeho jednotného čísla – *счета*. Nová forma frazému tak ztratí vnitřní smysl, neboť pod slovem *счет* rozumíme výsledek v číslech, kdežto *счеты* je výrazem pro ruské počítadlo, na kterém ještě dnes počítají prodavači v obchodech. Po ukončení počtu se kuličky srazí (*сбросят*) z místa, kde se kuličky sčítají a přestává se tedy na ně brát zřetel. Nicméně i tato „chybná“ forma s použitím jednotného čísla může konkurovat původní a zařadit se do jazykového systému.

- **Expresivnost (экспрессивность)** Expresivnost frazému obohacuje promluvu mluvčího. Díky tomuto znaku můžeme vycítit jeho postoj k mimojazykové realitě. Jinak řečeno, je to schopnost hodnotit objekty a události a toto ohodnocení stupňovat (Mokijenko, Stěpanova, 2008, s. 17).

Samozřejmě všechny frazémy nemají stejný stupeň expresivity. Některé jsou stylisticky na vyšší úrovni a je vhodné je použít například v oficiálních projevech, jiné jsou vhodné spíše pouze na úrovni hovorové.

Tato vlastnost je nejvíce relevantní a subjektivní z uvedených vlastností. V průběhu času se může měnit a každý člověk může také expresivnost různě vnímat. Obecně by se dalo říci, že lidem z nižších vrstev společnosti budou „hrubé“ frazémy připadat méně expresivní, než lidem z vyšších společenských vrstev.

- **Sémantická ucelenost (семантическая целостность)** Sémantická ucelenost (celistvost) je schopnost frazému být ekvivalentem k jedinému slovu (Mokijenko, Stěpanova, 2008, s. 20). Český frazém *chytat lelky* by se tak jedním slovem dal vyjádřit jako *lenošit* nebo *poflakovat se*. Rčení *chytat lelky* vzniklo tak, že lelka lesního,

což je opeřelec velikosti kosa, nebylo možné nikdy chytit na přichystanou past. Dříve se lov ptáků prováděl tak, že se namazalo prkénko lepem, posypalo se návnadou a pták, který přiletěl na zob, se již nemohl od prkénka odtrhnout. Lelek na to však vyzrál – loví totiž pouze v noci a přes den, kdy se na lov chodilo, seděl jako přibitý na větvi. Proto ho nikdy nebylo možné chytit. A tak ten, co chytá lelky, nedělá vlastně nic.

Není to tedy tak, že by frazém vznikl naprosto samostatně, bez vlivu jednotlivých komponentů, nýbrž se odvíjí od určité vlastnosti objektu, který se ve frazému vyskytuje.

2.3.2 Rozdělení frazémů

Čermák (2007, s. 44-60) dělí frazémy následujícím způsobem na:

- **Lexikální frazémy.** Tyto frazémy patří do roviny slovotvorné a jsou jednoslovnými kompozity. Patří sem například výrazy jako: *kratochvíle*, *budižkničemu*, *neplecha*, *tvrdošijný*.
- **Kolokační frazémy.** Nejprve je nutné objasnit význam slova kolokace. Kolokace je konkrétní realizací kolokability, což je podle Čermáka (2007, s. 29) „schopnost kombinace každého jazykového prvku s jiným nebo jinými“. Kolokace má blízko k valenci. Je-li valencí například slovesa *pít* akuzativ, konkrétní kolokací může být například *pít vodu*, tedy užití konkrétního substantiva v požadovaném tvaru.

Tento typ frazémů se ještě dále může dělit na podskupiny. První skupina obsahuje komponenty složené pouze z podstatných jmen, jmen přídavných, sloves a příslovcí. Nejpočetnějšími kombinacemi v této skupině jsou kombinace slovesa a podstatného jména (*chytat lelky*), přídavného a podstatného jména (*kočičí zlato*) a dvou jmen podstatných (*obratem ruky*). Druhá skupina zahrnuje komponenty všech ostatních slovních druhů (hlavně těch synsémantických – předložky, spojky, částice). Do této skupiny tak patří například takové frazémy jako: *na just*, *jaképak copak*, *do aleluja* atd. Třetí skupina vzniká kombinací dvou předchozích a zahrnuje například: *od oka*, *co nevidět* nebo *být nasnadě*.

Zvláštním typem kolokačního frazému je přirovnání. „Přirovnání je idiom, který explicitně označuje vztah podobnosti mezi referentem, kontextově doplňovaným, a modelem, který je součástí tohoto idiomu“ (Čermák, 2007, s. 48,49). Struktura přirovnání by se dala zapsat takto /Kd/-R-(Tk)-k-Kt. Přičemž Kd je referent, neboli předmět mimojazykového světa, který tímto přirovnáním definujeme. R (relátor) dodává do idiomu

povahu predikátu (*poslouchá jako hodiny*). Místo „k“ můžeme vložit porovnávací jak/jako a Kt zastupuje zobecněný prototyp, známý model situace (Čermák, 2007, s. 49).

- **Propoziční frazémy.** Takovými frazémy se rozumí uzavřené a neměnné věty. Pro představu bychom sem mohli zařadit například přísloví, pořekadla, pranostiky, rčení, říkadla, rozpočítávadla, motta nebo obraty.

Většinou mají charakter oznamovací či zvolací věty a je pro ně charakteristická i typická intonace. Nejčastěji propoziční frazémy obsahují 4 nebo 5 slov.

Označují nejčastěji lidské vlastnosti, projevy, obecné situace nebo charakterizují počasí.

Jiné dělení nabízí ruský lingvista Vinogradov (1977, s. 140-161):

- **frazeologické celky (фразеологические единства).** Význam těchto typů frazémů se nikdy nerovná jakémusi souhrnu významů jeho komponentů, vzniká zcela nový význam. Dají se charakterizovat neměnným pořádkem slov nebo nemožností zaměnit komponent za jeho synonymický výraz. Většinou se v těchto typech frazémů vyskytují ať už lexikální, syntaktické, či významové archaismy a neodpovídají živým formám syntaktických vztahů. V některých případech je možno z nich utvořit slovo (např. *железнодорожный* od frazému *железная дорога*). Příklady takových frazeologických celků mohou být: *железная дорога, белая ворона* nebo *кровь с молоком*.

- **frazeologické srostlice (фразеологические сращения).** Srostlice mnohdy obsahují zastaralá nebo neznámá slova, popřípadě slova, které je známo pouze z použití v této srostlici, ztratilo tedy svou nominativní funkci. Význam srostlice není závislý na komponentech, nelze ho z významu komponentů vyvodit. Mnohdy se můžeme jen dohadovat, na základě čeho vznikly. Většinou mívají slovní ekvivalent – *у чërта на куличках = далеко; бить баклуши = баклушничать*.

- **frazeologická spojení (фразеологические сочетания).** Na rozdíl od předchozích dvou typů můžeme v tomto případě mluvit o typu plně odpovídajícímu živým syntaktickým vztahům. Obvykle se skládají ze dvou plnovýznamových slov, přičemž jedno z nich má vlastní, nezávislý význam a druhé z nich má význam vázaný, pojí se tedy jen s určitými slovy. Jako příklad můžeme uvést frazém *беспросыпное пьянство*.

Pro zajímavost uvedeme i dělení slovních spojení podle Fleischera (1982, s. 117-118), které v sobě zahrnuje i rozdělení frazémů:

- **volná slovní spojení (freie Wortverbindungen),**
- **uvolněná slovní spojení (lose Wortverbindungen),** které zahrnují termíny (např. *der absolute Nullpunkt*) nebo stereotypní přirovnání (např. *schwarz wie die Nacht*).
- **pevná slovní spojení (feste Wortverbindungen),** což jsou frazémy, které se dále dělí na:
  - a) jednoduchá frazeologická spojení (einfache phraseologische Verbindungen), (např. *Anordnungen treffen*)
  - b) frazeologické jednotky (phraseologische Einheiten), (např. *Öl ins Feuer gießen*)
  - c) ustrnulá frazeologická spojení (starre phraseologische Verbindungen), neboli idiomy. Jako příklad je pro tento typ spojení uveden frazém *mit dem Klammersack gepudert sein*.

2.3.3 Funkce frazémů

Pohledy na funkci ve frazeologii se liší, existuje několik pojetí. Zatímco pražské pojetí funkce spočívá v roli jednotky ve struktuře vyššího řádu, Jakobson (1995, s. 9-16) pojímá tuto funkci komplexněji. Zabývá se funkcí celého sdělení v komunikativním rámci. Jedná se o funkce expresivní (emotivní), konativní (snahovou), fatickou (kontaktní), referenční (vyjadřuje vztah k tématu promluvy), poetickou (estetická) a metajazykovou (vyjádření o jazykových prostředcích).

Tyto funkce se nevztahují jen na frazémy, ale vlastně na jakoukoli promluvu. Oproti tomu Čermák (2007, s. 213-217) vztahuje funkce na frazémy, u těchto funkcí se jedná o „pojetí jako role či úlohy jednotky ve struktuře“ (Čermák, 2007, s. 212). Autor však upozorňuje na to, že se této oblasti prozatím pozornost příliš nevěnovala, proto bude následující klasifikace funkcí spíše diskusního charakteru.

První uvedenou funkcí je funkce kompoziční. Při kompozici jazykových jednotek vyššího řádu platí v jazyce určitá pravidla a význam této jednotky bývá souhrnem významů jednotlivých článků kompozice. To však neplatí ve frazeologii. Frazémy se tvoří anomálně, kompoziční, neboli fregeovská funkce v tomto případě tedy chybí.

Další funkce je pojmenována jako strukturní, „kterou lze chápat jako roli frazému či idiomu ve vyšší jednotce“ (Čermák, 2007, s. 214). Frazémy nevětné povahy tak mají svou roli ve větě a propoziční neboli větné frazémy mají svou roli v promluvě nebo v textu. Kolokační frazémy pak lze dělit v rámci strukturní funkce na dvě skupiny a v rámci nich dále na podskupiny podle syntaktické funkce (Čermák, 2007, s. 214):

- Adkolokační
  - a) verbální (př. *chytat lelky*),
  - b) nominální (př. *zlatý důl*),
  - c) modifikační (př. *široko daleko*),
  - d) relační (př. *na úkor něčeho*),
  - e) substituční (př. *čertví kdo*) a na
- Adpropoziční
  - a) modifikační (př. *pro jednou*),
  - b) relační (př. *že by*).

Propoziční frazémy mají strukturní funkci (Čermák, 2007, s. 214):

- indikativní (př. *To je stará písnička!*),
- imperativně-vokativní (př. *Ruku na srdce!*) a
- interogativní (př. *A já jsem vosk?*).

Při tvoření vyšší jednotky se však frazémy kombinují s nefrazeologickými jednotkami, je téměř vyloučeno, aby se spojovaly dva frazémy navzájem.

Poslední funkcí je tzv. nominativní, pod kterou můžeme chápat vztah frazému k denotátu, tedy k „předmětu“ mimojazykového světa. V případě frazémů však bývá tento „předmět“ abstraktní povahy. I když existují příklady i pro konkrétní denotáty, jako například *kočičí hlavy*, což je označení pro druh kamenné dlažby, nebo *kohoutí stopa* – pojmenování látkového vzoru.

Čermák (2007, s. 216) dělí funkční třídy (typy) v rámci této funkce na:

- Funkční třídy kolokačních frazémů, které mohou být:
  - a) deznátory, ty denotát primárně označují, a
  - b) operátory, které deznátory kombinují, nahrazují, či na ně ukazují.

- Funkční typy propozičních frazémů:
  - a) vokativní – vyjadřuje vztah mluvčího a posluchače,
  - b) tematický, vyjadřující vztah mluvčího k tématu,
  - c) mediální, který vyjadřuje vztah mluvčího k prostředku komunikace, a typ
  - d) situační, vyjadřující vztah k situaci.

U funkčních typů propozičních frazémů můžeme sledovat jistou propojenost s komunikativními funkcemi Jakobsona (1995, s. 9-16). Tak se například funkce emotivní a apelová pojí s vokativním funkčním typem propozičního frazému, s tematickým a situačním se pojí funkce referenční a s typem mediálním funkce metajazyková. Poetickou funkci pak najdeme u všech typů frazémů bez rozdílu. Nelze však říci, že by u jednoho frazému byla jen jediná funkce, funkční povaha je u nich smíšená, avšak jedna funkce vždy převažuje.

2.4 Ekvivalentnost frazémů

Hlavním problémem ve frazeologii je, jak adekvátně přeložit frazém do cizího jazyka. Asi nejčastější chybou v překladech bývá tzv. doslovný překlad. Tento překlad nemusí vždy odpovídat frazému v originále, jako tomu je například u frazému *oko za oko, zub za zub*, který v ruštině zní totožně: *око за око, зуб за зуб*. Navíc doslovným překladem mnohdy vznikají vtipné asociace. Pokud chceme mít jistotu správného překladu, musíme si vyhledat ve frazeologickém slovníku odpovídající frazém. Například české *něco mu přeletělo přes nos* odpovídá v ruštině *ему шлея под хвост попала*, a to bychom bez slovníku (nebo znalosti tohoto frazému a jeho významu) jen těžko přeložili. V některých případech však odpovídající frazém v cizím jazyce neexistuje. V takové situaci musíme využít jinou možnost překladu - překlad opisem, volným slovním spojením, převzatým frazémem nebo lexikálním překladem. Tyto možnosti překladu uvádí Mokijenko a Stěpanova (2008, s. 36).

Potíže s překladem frazémů pramení zejména z nedostatečné znalosti jazyka cizího. Může se ovšem stát i to, že si rodilý mluvčí špatně interpretuje význam této jednotky ve svém rodném jazyce. I když poté tedy sice najde vhodný sémantický ekvivalent v jazyce cizím, adresát dekoduje úplně jiný význam, než mluvčí zamýšlel.

Frazémy v sobě odrážejí smýšlení skupiny lidí (národa), jsou ve společnosti zažité mnohdy i po dlouhá staletí a jsou provázány s duchovním životem tohoto národa, to potvrzuje

i Stěpanova a Mokijenko (2008, s. 9): „...за каждым из таких выражений стоит история языка, культура, фольклор, литература.“ Některým idiomům proto současný rodilý mluvčí ani nerozumí, není tedy divu, že při převodu do cizích jazyků dochází často k potížím. A co teprve, když jde o znalost frazémů cizích jazyků.

V knize *Russkaja frazeologija dlja Čechov* je uveden příklad s takovým nedorozuměním, pramenícím z neznalosti frazému. Nedorozumění spočívá v tom, že rusista z Prahy přijel do Moskvy a viděl u stolečku sedět několik lidí. Najednou jeden z nich řekl: „*забьём козла*“. Jelikož Čech tento obrat neznal, vyvstalo mu ihned na mysli, že bude před jeho zraky ubit živý kozel. Nakonec však z jednání lidí pochopil, že je to frazém, který se používá pro hraní domina (Mokijenko, Stěpanova, 2008, s. 7-8).

S překladem souvisí také problém ekvivalence frazémů. Mokijenko, Stěpanova (2008, s. 37-39) představují rozdělení frazémů podle stupně ekvivalence na:

- Úplné ekvivalenty, což jsou takové frazémy, které mají v dvou či více jazycích totožnou strukturu, stejný význam a také funkčně-stylistickou rovinu.
- Částečné ekvivalenty, frazémy, které se sobě navzájem velmi podobají, mají stejný význam, liší se však například počtem komponentů nebo stupněm užití. Příkladem může být frazém *hluchý jako pařez – глухой как пень*.
- Relativní ekvivalenty mají stejný význam, avšak liší se představou, kterou vyvolávají. Je to například frazém znějící v ruštině *похожи как две капли воды* a v češtině *jsou si podobni jako vejce vejci*. Sice si při jejich vyřčení představíme jiné předměty, ale logický význam je stejný.
- Frazeologické analogy mají stejný význam a zabarvení, ale rozdílnou strukturu. Jako příklad můžeme uvést frazém *пройти сквозь огонь, воду и медные трубы*, v češtině tomu odpovídá *být všemi mastmi mazaný*.
- Bezekvivalentní frazeologismy jsou frazémy specifické pro daný jazyk, neboť je dán kulturně-historickým vývojem, který se v žádných kulturách neshoduje. V ruském jazyce by se do této skupiny dalo zařadit například spojení *свадебный генерал*. Takto se označuje člověk, kterého pozvou do společnosti, kterou on nezná a v níž je váženou osobou. Tento obrat vznikl v minulém století, kdy bylo zvykem zvat si na svatbu generála, aby získala tato událost na důležitosti. Generál pozvání přijímal, i když hosty neznal. Mohl totiž pít a jíst dosyta a nestarat se o finance.

S nejasnostmi se pak můžeme setkat v historicko-etymologické analýze frazémů. Existují sice etymologické a historické slovníky, kterých však není mnoho a navíc se většinou soustřeďují na etymologii jednotlivých slov a etymologií kompletních frazémů se zabývají jen okrajově. V českém jazyce jde hlavně o etymologické slovníky Holuba (1968) a Machka (1997). Etymologii některých frazémů pak nalezneme v dosud nejrozsáhlejším čtyřdílném slovníku frazémů českého jazyka, ve *Slovníku české frazeologie a idiomatiky* (Čermák a kol., 2009). V tomto ohledu jsou ruští jazykovědci poněkud napřed. Začali ihned po roce 1995, kdy Frazeologický výbor Mezinárodního komitétu slavistů zadal frazeologům vytvořit historicko-etymologické slovníky slovanských jazyků, pracovat na slovníku *Словарь русской фразеологии. Историко-этимологический справочник* (Birich, Mokijenko, Stěpanova, 1998). V současné době pracují frazeologové na projektu historicko-etymologického slovníku české frazeologie, který představila ve své knize *Česká a ruská frazeologie : Diachronní aspekty* Stěpanova (2004, s. 199-211). Práce to není rozhodně jednoduchá, neboť pramenů například o staročeských frazémech je velice málo a jejich etymologie vůbec není snadno dohledatelná. Otázkou pak také je míra důvěryhodnosti etymologie v pramenech, neboť jejich autoři jistě nežili v době vzniku jednotlivých frazémů a při jejich předávání napříč generacemi mohlo dojít k určitým odchylkám a nepřesnostem.

3 Analýza a komparace frazémů

V následující části práce se zaměříme na rozbor konkrétních frazémů, pro přehlednost uvedených v tabulkách, seřazených abecedně podle hlavního komponentu. Výchozím jazykem tohoto řazení je český jazyk. V tabulce je vždy v prvním řádku uveden odpovídající frazém ve všech třech cílových jazycích, ve druhém řádku jsou uvedeny synonymické výrazy frazému a ve třetím řádku je připomenuta sémantika frazému. Je třeba říci, že vzhledem k množství vyhledávaných informací nebylo možné všechny informace o všech frazémech dohledat. V takovém případě je políčko tabulky proškrtnuto.

3.1 Frazémy obsahující komponent „jazyk“

Držet jazyk za zuby.	Держать язык за зубами.	Reinen / den Mund halten. ¹
Držet jazyk na uzdě; držet hubu na uzdě; dát si hubu na zámek (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 251).	X	Seine Zunge im Zaum halten (Heřman, 2010, 2. Sv., s. 2461).
„(čl. v kontaktu s lidmi ve vztahu k svěřené informaci, důvěrnosti, tajemství apod.) vůbec o něčem nemluvit, zcela o něčem mlčet“ (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 251).	„молчать, не болтать, не говорить лишнего; быть осторожным в высказываниях“ (Birich, 2005, s. 780).	„verschwiegen sein; nichts verraten“ (Heřman, 2010, 2. Sv., s. 1417); „sich von einer unbedachten Äußerung hüten“ (Heřman, 2010, 2. Sv., s. 2461).

Mít jazyk jako břitvu.	Язык как бритва.	Eine scharf geschliffene Zunge haben. ²
Jedovatý/špičatý/zlý jazyk; Ještěří/ještěří jazyk (SČFI II. Výrazy neslovesné, 2009, s. 125).	Ядовитый/злой язык; Язва (SČFI II. Výrazy neslovesné, 2009, s. 125).	Spitze Zunge (SČFI II. Výrazy neslovesné, 2009, s. 125).
„vlastnost člověka projevující se v tom, že se o lidech a věcech vyjadřuje se zlobnou jízlivostí“ (SČFI II. Výrazy neslovesné, 2009, s. 125).	Člověk, který mluví příkře (Birich, 2005, s. 781).	„oft und gern boshafte Bemerkungen machen“ (Heřman, 2010, 2. Sv., s. 2459).

¹ Zatímco v jazyce českém a ruském je použito jako hlavní komponent slovo „jazyk“ („язык“), je v jazyce německém užito slovo „Mund“ (ústa).

² V jazyce českém a ruském je tento frazém ve formě přirovnání, v jazyce německém je to slovesný výraz.

Mít jazyk na vestě.	У кого язык на плече.	Mit hängender Zunge.³
Sotva dechu popadat (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 252); bez dechu (SČFI II. Výrazy neslovesné, 2009, s. 126); Přiletět někam s vyplazeným jazykem (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 251).	Высунув язык (SČFI II. Výrazy neslovesné, 2009, s. 126); прибежать с высунутым языком (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 251); он весь в мыле (Mokijenko, 2002, s. 206).	Jemand rennt sich die Zunge aus dem Hals (Heřman, 2010, 2. Sv., s. 2462).
„být udýchaný nebo vysušený a mít palčivou žízeň“ (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 252).	X	„außer Atem und erschöpft ankommen“ (Heřman, 2010, 2. Sv., s. 2459).

Mlčí jako by mu jazyk přimrz.	Молчит как воды в рот набрал.⁴	Jemandem ist der Mund zugefroren.
Mlčí jako by mu hubu/ústa zašil; mlčet jako ryba; mlčet jako zařezaný; Mlčí jako by si nabral vodu do huby (SČFI I. Přirovnání, 2009, s. 128).	Молчит как рыба, молчит как будто язык проглотил (Birich, 1998, s. 90).	Er schwiegt als hätten sie ihm den Mund zugeklebt (SČFI I. Přirovnání, 2009, s. 128).
„...je najednou nemluvný, zaražený a vytrvale mlčí; přestal se již vychloubat nebo bezstarostně bavit a vzdorovitě nebo zahanbeně mlčí; nemá chuť, nechce nic říct...“ (SČFI I. Přirovnání, 2009, s. 128).	„о молчащем, не раскрывающем рта человеке. Выражение образовано метафорическим переносом“ (Birich, 1998, s. 90).	„jemand sagt nichts“ (Heřman, 2010, 2. Sv., s. 1417).

³ V ruském a českém jazyce je vyjádřeno, kam až jazyk sahá (na vestu, na rameno), kdežto v jazyce německém je podstatné jméno jazyk pouze rozvíjeno přídavným jménem; v českém jazyce je to výraz slovesný, v ruském výraz větný a v německém jazyce příslovecné určení.

⁴ V českém jazyce existují (synonymické) formy daného frazému (*Mlčí jako by si nabral vodu do huby*), který je strukturou podobný ruskému frazému.

Nabroušený/ostrý jazyk.	Острый язык.	Eine scharf geschliffene Zunge (haben).⁵
Huba nevymáchaná, proříznutý jazyk, jedovatý jazyk (SČFI II. Výrazy neslovesné, 2009, s. 125).	Язык хорошо подвешен (Břich, 2005, s. 782).	Jemand hat eine spitze / scharfe Zunge (Heřman, 2010, 2. Sv., s. 2460).
„schopnost pohotově, hbitě mluvit, výmluvnost, výřečnost až užívání společensky drsného až neomaleného vyjadřování s netaktní otevřeností“ (SČFI II. Výrazy neslovesné, 2009, s. 125).	„о том, кто говорит резко или остроумно“ (Břich, 2005, s. 780).	„oft und gern boshafte Bemerkungen machen“ (Heřman, 2010, 2. Sv., s. 2459).

Plete se mu jazyk.	У него язык заплетается.	Er hat eine schwere Zunge.⁶
Ztěžknul mu jazyk (únavou, po požití alkoholu); plete páte přes deváté (SČFI IV. Výrazy větné, 2009, s. 342).	Он путается в собственной лжи (Mokijenko, 2002, s. 206).	Kaum die Zunge bewegen können (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 253).
„nezřetelně vyslovuje a mluví nesrozumitelně, blábolí“ (SČFI IV. Výrazy větné, 2009, s. 342).	X	„durch Müdigkeit bedingte Mühe beim Sprechen haben“ (Heřman, 2010, 2. Sv., s. 2460); kaum reden können (Heřman, 2010, 2. Sv., s. 2461).

Rozvázal se mu jazyk.	У него язык развязался.	Etwas löst ihm die Zunge.⁷
Zvednout stavidla výmluvnosti (SČFI IV. Výrazy větné, 2009, s. 342).	X	Etwas lockert / zieht ihm die Zunge (Heřman, 2010, 2. Sv., s. 2461).
„přestal být uzavřený, nesdílný a začal mluvit, povídat a vypovídat“ (SČFI IV. Výrazy větné, 2009, s. 342).	„разговориться, начать много говорить (после молчания)“ (Tichonov, 2003, s. 235).	„etwas macht jemanden gesprächig (Alkohol...); jemand bringt jemanden durch Gewalt dazu, eine Aussage zu machen“ (Heřman, 2010, 2. Sv., s. 2461).

⁵ V německém jazyce je na rozdíl od druhých dvou jazyků přívlastek rozvítý.

⁶ V německém jazyce - sloveso „haben“ („mít“), kdežto v českém a ruském sloveso „plést se“ („заплетаться“).

⁷ V německém jazyce někomu rozvázalo jazyk něco jiného, neznámého. V českém a ruském jazyce je děj přisuzován samotnému jazyku.

Šlapat si na jazyk.	Шепелявить.⁸	Mit der Zunge anstoßen.
Mluví nezřetelně (SČFI IV. Výrazy větné, 2009, s. 342).	Пришепётывает (Mokijenko, 2002, s. 207).	Sich auf die Zunge treten.
„šišlá, špatně vyslovuje (zvl. sykavky) a nevyvolává dobrý dojem; mluví nezřetelně a šišlavě“ (SČFI IV. Výrazy větné, 2009, s. 342).	X	„lispeln“ (Heřman, 2010, 2. Sv., s. 2463).

Zlomit si jazyk.	Язык сломаешь.	Sich fast die Zunge brechen.⁹
Nemocť ze sebe něco vypravit; slova mu vážnou v hrdle (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 253).	Смотри, язык не сломай! (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 253).	Sich an / bei etwas die Zunge abbrechen / zerbrechen / verbiegen / verrenken (Heřman, 2010, 2. Sv., s. 2460).
„vyslovit, vyslovovat něco jen obtížně, se zajíkáním a pletením“ (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 253).	„об очень трудных для произношения словах, фразах“ (Tichonov, 2003, s. 264).	„etwas nicht leicht aussprechen können“ (Heřman, 2010, 2. Sv., s. 2460).

Kousnout se do jazyka.	Прикусить язык.	Jemand würde sich lieber die Zunge abbeißen, als dass er etwas sagt.¹⁰
Zarazit se – při omylu; plácnout se přes pusť; upadnout do rozpaků (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 251).	X	X
„rozpačitě (a provinile) se zarazit (a něco neřict n. nevědět, jak smazat právě řečené)“ (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 251).	„удержать от высказывания, внезапно замолчать“ (Tichonov, 2003, s. 220).	„jemand würde keinesfalls etwas sagen“ (Heřman, 2010, 2. Sv., s. 2460).

⁸ V ruském jazyce je možné vyjádřit frazém slovesem „шепелявить“.

⁹ V ruském jazyce sloveso „сломаť“ není zvratné, přesto ale můžeme chápat frazém jako plně ekvivalentní ve všech jazycích.

¹⁰ V německém jazyce se frazém používá ve formě větného výrazu, v ruském a českém jazyce je frazém výrazem slovesným.

Zlí jazykové (tvrdí).	Злые языки твердят, что... /страшнее пистолета. ¹¹	Böse Zungen (behaupten).
Zlé huby; zlé jazyky; baba jedu (SČFI II. Výrazy neslovesné, 2009, s. 126).	X	X
„lidé, kteří se zlovolným popř. jen škodolibým úmyslem sledují jiné a šíří o nich pomluvy popř. nepříjemnou pravdu“ (SČFI II. Výrazy neslovesné, 2009, s. 126).	„Клеветники очень опасны“ (Birich, 2005, s. 782).	„gehässige / lästerliche Reden führende Menschen behaupten.“ (Heřman, 2010, 2. Sv., s. 2463).

3.2 Frazémy obsahující komponent „nos“

Chytit se za nos.	Схватиться за голову. ¹²	Sich an die (eigene) Nase fassen.
Chytit se za rypák; zastydět se do hloubi duše; upadnout do rozpaků (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 466); popadnout se (chytit se) za hlavu (Birich, 2005, s. 150).	Волосы на себе рвать (Birich, 2005, s. 150).	Sich an eigenen Nase zupfen (Heřman, 2010, 2. Sv., s. 1456).
„zarazit se, dostat se do trapných, zahanbených rozpaků a obv. i zastydět se“ (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 466).	„ужасаться, крайне и неприятно удивляться, запоздало раскаиваться в чем-л.“ (Birich, 2005, s. 150).	„sich um die eingenen Fehler / Schwächen / Mängel kümmern, statt andeere zu kritisieren“ (Heřman, 2010, 2. Sv., s. 1456).

¹¹ Frazém je ve všech jazycích totožný, avšak v jazyce ruském existuje ještě varianta „злые языки страшнее пистолета“, která pochází z komedie *Ноже z rozumu* A.S. Gribojedova.

¹² V ruském jazyce je hlavním komponentem frazému „hlava“ („голова“), čímž se liší od české a německé verze frazému.

Mít nos na něco.	У кого на что собачий нюх.¹³	Eine gute Nase für etwas haben.
Mít na něco čuch; vědět, odkud vítr fouká (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 466).	X	Einen Riecher haben für etwas (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 466); eine feine / richtige Nase für etwas haben (Heřman, 2010, 2. Sv., s. 1454).
„mít cit a umět něco překvapivě spolehlivě, popř. dopředu rozpoznat, vytušit, předvídat“ (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 466).	„обостренное чутье на что-л.“ (Tichonov, 2003, s. 267).	„ein gutes Urteilsvermögen in Bezug auf etwas haben; einen besonderen Spürsinn; etwas richtig einschätzen können“ (Heřman, 2010, 2. Sv., s. 1454).

Ohrnovat nad něčím / někým nos.	Воротить от чего нос.	Die Nase rümpfen.¹⁴
Ohrnovat nad něčím pysk; koukat se na něco skrz prsty (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 468).	Презирать кого, игнорировать кого (Baranov, 2009, s. 352).	Die Nase krumm ziehen (Heřman, 2010, 2. Sv., s. 1455).
„povýšeně vyjadřovat, projevovat své opovržení nad něčím, někým a pohrdavě to, ho odmítat“ (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 468).	„считать, что непосредственное взаимодействие с кем-л. компрометирует лицо, вступающее в это взаимодействие, и показывать это в поведении, исключая кого-л.“ (Baranov, 2009, s. 352).	„jemanden oder etwas gering schätzen; auf jemanden oder etwas verächtlich herabsehen“ (Heřman, 2010, 2. Sv., s. 1455).

¹³ Ruský frazém obsahuje namísto slova konkrétního významu „nos“ („Nase“) abstraktum „нюх“.

¹⁴ V německém jazyce je slovesná vazba akuzativní, bezpředložková, zatímco v českém a ruském jazyce jde o předložkovou vazbu. Konkrétně jde v češtině o předložku „nad“ spojenou s instrumentálem a v ruštině o předložku „от“ spojenou s genitivem.

Strkat do něčeho / všeho nos.	Совать (свой) нос во что / во всё.	Seine Nase in alles hineinstecken.¹⁵
Plést se do cizích věcí; muset do všeho kecat; strkat do všeho prsty (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 469).	X	Die Nase in jeden Dreck / Quark stecken (Birich, 2005, s. 479); seine Nase in aleem haben (Heřman, 2010, 2. Sv., s. 1454); seine Nase überall / in anderer Leute Dinge hineinstecken (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 1455).
„neoprávněně, všetečně nebo dotěrně se do něčeho plést, vměšovat“ (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 469).	„вмешиваться не в свое дело; стремится принимать участие в чужих делах“ (Birich, 2005, s. 479).	„sich ungefragt in alles einmischen“ (Heřman, 2010, 2. Sv., s. 1454); „sich um Dinge kümmern, die einen nichts angehen“ (Heřman, 2010, 2. Sv., s. 1455).

Mávat někomu něčím před nosem.	Ткнуть под нос.	Jemandem etwas unter die Nase halten.¹⁶
Otloukat někomu něco o hlavu; strkat někomu něco pod nos (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 466).	Сунуть (что кому) под нос (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 469).	Jemandem etwas unter die Nase reiben (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 466).
„výhrůžně, popř. vyčítavě n. triumfálně někomu něco důrazně připomínat“ (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 466) nebo jen „ukázat, dát někomu něco přečíst nebo prohlédnout si“ (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 469).	„стараться повлиять на кого-л., показывать ему что-л., грубо вторгаться в его личную сферу“ (Baranov, 2009, s. 354).	„jemandem etwas vorhalten; jemandem etwas immer und immer wieder erzählen und ihn damit neidisch machen“ (Heřman, 2010, 2. Sv., s. 1458).

¹⁵ Tento frazém je ve všech jazycích stejné struktury. Nejprve se ruský frazém *Совать (свой) нос во что / во всё* používal o chování zvířat *не суй носа в чужое просо*, což je známé i druhým jazykům (např. německému – *die Nase in jeden Quark stecken*). (Birich, 2005, s. 479).

¹⁶ Při každém frazému, vznikají trochu odlišné asociace (což dokazuje různé zobrazování obrazu světa různými jazyky). Zatímco v českém frazému věci někomu před nosem ještě máváme (hýbeme), v německém jazyce věc pouze držíme. V ruském jazyce pak frazém připomíná spíše proces podání. Tento frazém se však dá považovat za odpovídající.

Odtáhnout s dlouhým nosem.	Остаться с носом.¹⁷	Mti einer (meter)langen Nase abziehen (müssen).
Odejít s prázdnou; odejít s nepořízenou (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 468).	Уходить / уйти с носом; оставить с носом (Birich, 2005, s. 479); оставлять на бобах, у разбитого корыта (Alefrenko, 2008, s. 250).	
„neuspět, nepořídit, nemít žádný úspěch a odejít zklamaně“ (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 468).	„остаться без того, на что рассчитывал, надеялся кто-л., чего добивался; без самого необходимого“ (Alefrenko, 2008, s. 250).	„enttäuscht / ohne Erfolg davongehen (müssen“ (Heřman, 2010, 2. Sv., s. 1453).

Dát někomu do nosu.	Задать взбучку кому.	Jemandem eine Zigarre verpassen.¹⁸
Strefit se někomu mezi oči (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 465); někomu to pořádně natřít (Heřman, 2010, 2. Sv., s. 2441).		Jemanden scharf zurechtweisen (Heřman, 2010, 2. Sv., s. 2441).
„dát někomu silnou ránu do nosu, udeřit někoho do nosu, popř. do obličeje“ (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 465).	„сильно избить кого-л.“ (Birich, 2005, s. 96).	„jemanden streng tadeln“ (Heřman, 2010, 2. Sv., s. 2441).

¹⁷ Zatímco v českém a německém frazému odněkud odejdeme, popř. odtáhneme s prázdnou, v ruském frazému je spíše vyjádřeno, že zůstaneme stát na místě. Zajímavá je etymologie ruského frazému *Остаться с носом*. Podle dřívějšího zvyku nosil ženich rodičům nevěsty *нос* (utvořeno od slovesa *нести* – nést), což byl jakýsi dárek. Pokud ženichův dárek odmítli, zůstal sám se svým *носом* (Birich, 2005, s. 479).

¹⁸ Komponent „nos“ je přítomen pouze v českém jazyce. Frazém *задать взбучку кому*, je utvořen z ruského slovesa *взбучить*, které se používá v dialektech a znamená něco jako české dát někomu nakládačku (Birich, 2005, s. 96).

3.3 Frazémy obsahující komponent „oko“

Dělat na někoho oči.¹⁹	Строить глазки кому.	Jemandem schöne Augen machen.
Dělat na někoho zamilované / májové oči; Koketovat s někým; házet po někom očkem (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 498).	Смотреть на кого влюблёнными глазами (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 498).	Verliebte Augen machen (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 498).
„dívat se na někoho koketně a svůdně; svádět a vzrušovat někoho pohledem“ (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 498).	„смотреть (посмотреть) на кого-л. кокетливо, игриво“ (Tichonov, 2003, s. 49).	„Jemanden verführerisch ansehen; mit jemandem kokettieren / flirten“ (Heřman, 2010, 1.sv., s. 136).

Nechodit někomu na oči.	Не показываться кому на глаза.	Jemandem nicht unter die Augen kommen.²⁰
Nelézt někomu na oči; jít někomu z cesty (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 504).	Не попадаться кому на глаза (Мокіjenko, 2002, s. 344).	
„ustrašeně nebo opatrně se někomu vyhýbat nebo se před ním schovávat“ (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 504).		„vor jemandem nicht erscheinen“ (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 144).

¹⁹ V českém jazyce je užito v tomto frazému akuzativní předložkové vazby, u ruského i německého jazyka se sloveso pojí s dativem. V ruském jazyce je hlavní komponent zdvojnásobení - „глазок“.

²⁰ Můžeme vidět pouze drobné rozdíly, například ve výběru slovesa. V českém jazyce je to sloveso „chodit“, v ruském jazyce „показывать“ („ukazovat se“) a v jazyce německém „kommen“ („přicházet“). Je třeba si také povšimnout rozdílu tvoření záporu. V českém jazyce se píše sloveso v záporném tvaru dohromady, v ruském zvlášť a v německém se tvoří lexikálně pomocí „nicht“.

Nemocht od něčeho oči odtrhnout.	Не мочь оторвать глаз от чего.	Seine Augen von etwas nicht abwenden können.²¹
Mocht na něčem oči nechat (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 504).	Tento frazém byl nalezen pouze v této podobě v <i>Česko-ruském frazeologickém slovníku</i> (Mokijenko, 2002, s. 343).	Die Augen nich von etwas lassen können (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 504).
„dívat se na něco nadšeně, s krajním zaujetím a nechtít nebo nedokázat přestat“ (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 504).	X	„von jemandem nicht wegsehen können“ (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 139).

Oči by jedly, ale žaludek nemůže.	Глазами бы всё съел, да больше не лезет.	Die Augen sind größer als der Magen.²²
To bych prasknul! (SČFI IV. Výrazy větné, 2009, s. 631).	Глаза не сыты (SČFI IV. Výrazy větné, 2009, s. 631); и поел бы ещё, да невмоготу (Mokijenko, 2002, s. 342).	Die Augen waren größer als Bauch / Mund (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 138).
„přestože mám na to jídlo ještě chuť a vypadá to tak lákavě, nemůžu, nedokážu už jíst víc“ (SČFI IV. Výrazy větné, 2009, s. 631).	X	„man häuft mehr auf seinen Teller, als man essen kann“ (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 138).

Pro krásné oči.	Ради прекрасных глаз.	Jemandem zuliebe.²³
X	За красивые глаза (Birich, 2005, s. 139).	Der schönen Augen wegen (SČFI II. Výrazy neslovesné, 2009, s. 222).
Něco udělat zcela nezištně, nesobecky, zdarma (SČFI II. Výrazy neslovesné, 2009, s. 222).	„ТОЛЬКО ИЗ СИМПАТИИ К кому-л., ни за что, просто так“ (Birich, 2005, s. 137).	„etwas für jemanden tun, weil es jemand gern möchte; jemande mit etwas einen Gefallen tun“ (Heřman, 2010, 2. Sv., s. 2458).

²¹ Rozdíl mezi těmito frazémy je možné spatřit pouze na úrovni expresivity, kdy je německý frazém trochu méně zabarven než v ostatních jazycích.

²² V českém i německém jazyce se ve frazému setkávají komponenty „oči“ („Augen“) a „žaludek“ („Magen“), v ruském jazyce tento komponent není.

²³ V německém jazyce jde o kompozitum s významem „z lásky“. Výraz *Ради прекрасных глаз* pochází z Moliérovky komedie (pour leurs beaux yeux) (Birich, 2005, s. 137).

Vidět (přesvědčit se) na vlastní oči.	(Видеть, убедиться в чём) Собственными глазами.	Mit eigenen Augen (sich überzeugen, sehen).²⁴
Z vlastní zkušenosti (SČFI II. Výrazy neslovesné, 2009, s. 222).	Убедиться в чем-либо (Baranov, 2009, s. 105).	Augenzeuge gewesen sein (Heřman, 2010, 1.sv., s. 135).
„sám osobně bez prostředníka“ (SČFI II. Výrazy neslovesné, 2009, s. 222).	„зрительно воспринимая что-то, убедиться в том, что это что-то действительно имеет место, хотя факт существования наблюдаемого может вызывать сомнения“ (Baranov, 2009, s. 105).	„Selbst gesehen haben und es deshalb sicher wissen“ (Heřman, 2010, 1.sv., s. 135).

Vytřeštit oči.	Смотреть большими глазами.²⁵	Die Augen aufreißen.
Nemocť věřit svým očím (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 509); kulit / valit oči; čubrnět (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 135).	X	(große) Augen machen (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 135); runde Augen machen (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 136); jemandem fallen / quellen die Augen fast aus dem Kopf (Heřman, 2010, 1. Sv. s. 137).
„dívat se na něco, někoho ohromeně, fascinovaně, strnule; projevovat strnulý úžas“ (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 509).	„удивляться“ (Tichonov, 2003, s. 48).	„überrascht gucken“ (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 136); „äußerst erstaunt sein“ (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 139);

²⁴ Rozdíl je pouze v rekcí slovesa. České sloveso „vidět“ se v tomto případě pojí s předložkou „na“ a akuzativem, v ruštině je použita instrumentální vazba a v německém jazyce předložková dativní vazba.

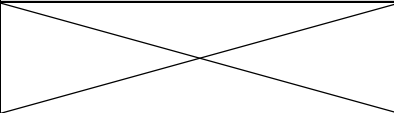
²⁵ V ruském frazému je použito neutrálně zabarvené sloveso, proto bylo nutné jiným způsobem vyjádřit údiv – *смотреть большими глазами*.

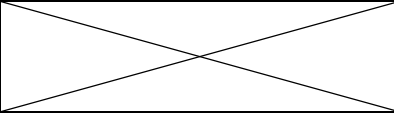
Zavřít oči navěky.	Закрывать глаза навеки.	Die Augen für immer schließen.²⁶
Opustit tento svět; vypustit duši; odejít na pravdu boží; (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 512).	Навеки заснуть (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 512).	Die Augen für immer zumachen / zutun (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 141).
„zemřít“ (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 512).	„умереть естественной смертью (от болезни, старости и т. п.)“ - (Baranov, 2009, s. 102).	„sterben“ (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 141).

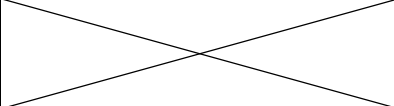
Bít do očí.	Бросаться в глаза.	In die Auge stechen.²⁷
Být nasnadě (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 497).	Резать глаз (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 497); лезть в глаза (Mokijenko, 2002, s.344).	In die Augen fallen / springen (Heřman, 2010, 1.sv., s. 133); etwas ist eine Beleidigung für das Auge (Heřman, 2010, 1.sv., s. 130); in die Augen knallen (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 144).
„být velmi nebo příliš nápadný a nehodit se někam“ (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 497).	„привлекать внимание своим видом, обращать на себя внимание“ (Tichonov, 2003, s. 48).	„auffalen, nicht übersehen werden können (Heřman, 2010, 1.sv., s. 133).

²⁶ Podoba frazému je ve všech třech jazycích stejná. Můžeme však uvést zajímavost napsání slova „navždy“ (v českém a ruském jazyce dohromady, v německém však zůstává předložka oddělena od slova.

²⁷ V sémantice frazému v českém jazyce můžeme pocítit negativní zabarvení frazému („být velmi nebo příliš nápadný a nehodit se někam“.

Z očí mu létají blesky.	Метает громы и молнии (в кого).	Seine Augen sprühten Funken.²⁸
Vzkypěla v něm krev (SČFI IV. Výrazy větné, 2009, s. 630).		Jemandes Augen schießen Blitze (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 138).
„je krajně rozrušený, velmi se zlobí a projevuje to intenzivními a divokými pohledy a upjatým výrazem tváře“ (SČFI IV. Výrazy větné, 2009, s. 630).	„эмоционально выговаривать, отчитывать, распекать кого-л. (обычно слабейшего, подчинённого); говорить гневно, раздражённо, упрекая, обличая кого-л. или угрожая кому-л.“ (Stěpanova, 2007, s. 410).	„jemand ist wütend, jemand ärgert sich sehr“ (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 138).

Z očí do očí.	В глаза.²⁹	Aug' in Aug'.
Přímo; upřímně; tváří v tvář (SČFI II. Výrazy neslovesné, 2009, s. 221).		In die Augen; ins Gesicht (SČFI II. Výrazy neslovesné, 2009, s. 221).
„(ve styku mezi dvěma osobami, partnery) přímo a zcela otevřeně bez prostředníka a popř. i svědků“ (SČFI II. Výrazy neslovesné, 2009, s. 221).	„обращаясь непосредственно к тому, о ком идет речь, или в его присутствии (высказывать свое мнение о нем и т. п.)“ (Tichonov, 2003, s. 47).	„von Angesicht zu Angesicht; persönlich mit jemandem konfrontiert“ (Heřman, 2010, 1. sv., s. 127).

Stoupnout v něčích očích.	Вырасти в чьих глазах.	In jemandes Augen steigen.³⁰
Stoupnout u někoho v ceně; udělat si oko, získat na vážnosti (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 508).	Подняться в чьих глазах (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 508); расположить к себе кого (Мокіjenko, 2002, s. 346).	In jemandes Augen wachsen (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 508).
„získat si úctu a uznání někoho“ (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 508).		„bei jemandem an Achtung gewinnen“ (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 144).

²⁸ V jednotlivých frazémeh se liší původci děje. V českém jazyce jsou podmětem „blesky“, v ruském jazyce je podmět nevyjádřen a v německém jazyce jsou podmětem „oči“ („Augen“). Německý frazém by se do českého jazyka doslovně přeložil jako: *jeho oči chrlily jiskry*. To opět dokazuje různé pojetí v jazykovém obrazu světa.

²⁹ V ruském frazému nejsou uvedeny „dvoje“ oči, ale zřejmě jen adresáta.

³⁰ Frazém je shodný ve všech jazycích.

Nevěřit svým očím.	Не верить своим (собственным) глазам.	Seinen Augen nicht glauben.³¹
Být z něčeho jelen; být z něčeho pař (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 505).	X	Seinen eigenen Augen kaum trauen (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 135); jemand will seinen Augen nicht trauen (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 138).
„být krajně překvapený, užaslý, ohromený“ (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 505).	„очень сильно удивляться, поражаться и т. п. увиденному (обычно чему-л. неожиданному)“ (Jarancev, 1997, s. 117).	„etwas nicht für möglich halten, etwas Unglaubliches sehen“ (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 135).

Dívat se na něco / někoho jinýma očima.	Смотреть на что / кого другими глазами.	Etwas / jemanden mit anderen Augen ansehen.³²
Hledět na něco jinýma očima; mít na něco jiný názor (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 498).	X	Etwas / jemanden mit neuen Augen ansehen (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 134).
„posuzovat, chápat něco odlišně, jinak; všítat si nebo zdůrazňovat na něčem jiné stránky“ (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 498).	„оценивать (оценить) кого-, что-л. с иной точки зрения“ (Tichonov, 2003, s. 48).	„jetzt eine ganz andere Ansicht über jemanden oder etwas haben; ein anderes Verständnis für etwas haben“ (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 134).

Loupat po někom očima.	Сверкнуть на кого глазами.	Jemandem einen bösen Blick zuwerfen.³³
Drít někoho pohledem; metat nenávislné pohledy (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 500).	Обжечь кого взглядом (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 500).	X
„podívat se na někoho krátce a vztekle“ (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 500).	„быстро взглянуть на кого-, что-л. с выражением сильного недовольства, гнева“ (Tichonov, 2003, s. 251).	„jemandem hasserfüllt ansehen“ (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 273).

³¹ Totožná podoba frazému ve všech jazycích.

³² V německém jazyce se sloveso pojí s akuzativem, zatímco v ruském i českém jazyce jde o totožnou akuzativní předložkovou vazbu (na koho/co; на кого/что).

³³ V německém jazyce je ve frazému užitá tzv. „Funktionsverbgefüge“ (*einen Blick zuwerfen*), neboli vazba slovesa s podstatným jménem.

Mezi čtyřma očima.	С глазу на глаз (говорить).³⁴	Unter vier Augen.
Beze svědků (SČFI II. Výrazy neslovesné, 2009, s. 221); z očí do očí (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 499).	X	Auge in Auge (handlen) (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 499).
Promluvit si s někým důvěrně, bez přítomnosti svědků.	„без посторонних, наедине“ (Birich, 2005, s. 141).	Ohne Zeugen; ohne Zuhörende (Heřman, 2010, 1. sv., s. 134).

Někomu se dělají mžítka před očima.³⁵	У кого рябит в глазах.	Jemandem wird bunt vor den Augen.
X	У кого темнеет в глазах (Mokijenko, 2002, s. 304).	X
Někomu se dělá blbě / šoufl / zle (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 145).	X	„jemandem wird übel“ (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 145).

Viset někomu očima na rtech.	Смотреть в рот кому.	Jemandes Ohr hängt an jemandes Mund.³⁶
Hltat každé slovo; poslouchat s otevřenou pusou (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 510).	Глядеть в рот кому; Ловить каждое слово кого. (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 510).	Jemandem an den Lippen hängen (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 510).
„poslouchat někoho velmi napjatě a dychtivě“ (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 510).	„Полностью и немедленно воспринимать чьи-л. высказывания, относясь к ним не критически и считая их руководством к действию“ (Baranov, 2009, s. 450).	„jemand hört jemandem aufmerksam zu“ (Heřman, 2010, 2. Sv., s. 1508).

³⁴ Ačkoli byl ruský frazém vyhledán jako ekvivalent pro český frazém *mezi čtyřma očima*, strukturou spíše odpovídá frazému *z očí do očí*. Ruský frazém *С глазу на глаз (говорить)* pochází z francouzského *tête-à-tête*. (Birich, 2005, s. 141).

³⁵ V českém jazyce je frazém dvojjmennou větou, v ostatních dvou případech jde o věty jednočlenné.

³⁶ V ruském jazyce není ve frazému přítomen orgán smyslového vnímání, v jazyce německém je tento orgán smyslového vnímání rozdílný od českého frazému, je užito „ucha“ („Ohr“) namísto „oka“.

Ani oka nezamhouřit.	Не сомкнуть глаз.	Kein Auge zumachen / schließen.³⁷
Nezavřít oka; spát na půl oka; převalovat se ze strany na stranu (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 496).	X	Kein Auge zutun / zu bekommen (Heřman, 2010, 1.sv., s. 129).
„vůbec nespát ani usnout; vůbec se nevyspat“ (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 496).	„не уснуть; не смочь уснуть“ (Tichonov, 2003, s. 270).	„überhaupt nicht schlafen können“ (Heřman, 2010, 1.sv., s. 129).

Bez mrknutí oka.	Не моргнув и глазом.	Nicht mit der Wimper zucken.³⁸
Ani okem nemrknout; nehnout ani brvou; být jako sfinga; zachovat kamennou tvář (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 496).	Не поведя и бровью (Mokijenko, 2002, s. 300).	Jemand zuckt mit keiner Wimper (Heřman, 2010, 1.sv., s. 2363).
„chovat se zcela chladnokrevně, nenuceně a neprojevit žádný pocit, překvapení nebo zaražení“ (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 496).	X	Jemand Gibt kein Zeichen der Erregung / Anteilnahme / Angst / des Schmerzes von sich (Heřman, 2010, 1.sv., s. 2364).

Dělat něco jen od oka.	Делать что на глаз.	Etwas nach Augenmaß machen.³⁹
Podle oka; přibližně; baj vočko (SČFI II. Výrazy neslovesné, 2009, s. 223). (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 494).	Делать что на глазок (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 495).	Messung, Schätzung nur mit dem Auge (Mueller, 1985, s. 89).
„dělat, provádět něco jen přibližně, odhadem a nepřesně“ (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 494)	„примерно, приблизительно, без точного измерения, подсчёта (определять, считать, прикладывать, брать и т. п.)“ (Stěpanova, 2007, s. 130).	„nicht genau gemessene, nur abgeschätzte Entfernung / Abmessungen / Maße angehend (Heřman, 2010, 1.sv., s. 148).

³⁷ Frazém má stejnou podobu.

³⁸ V německém frazému se vyskytuje komponent „Wimper“, který se dá přeložit jako „brva“ nebo „řasa“, odpovídal by mu tak spíše frazém *nehnout ani brvou*, který je uveden jako synonymický výraz pro český frazém.

³⁹ V německém frazému je zřejmý nejvíce rozšířený způsob tvoření slov – kompozice. V jiných ohledech je frazém stejný jako v ostatních jazycích.

Je, jako by mu z oka vypadl.	Они похожи как две капли воды.	Er ist ihm wie aus dem Gesicht geschnitten.⁴⁰
Jsou na chlup/na vlas stejní; podobají se jako vejce vejci (SČFI I. Přirovnání, 2009, s. 243).	Похожи друг на друга как братья / как сестры (Mokijenko, 2003, s. 161).	X
Člověk, často dítě vůči rodiči, jsou si až překvapivě podobní. (SČFI I. Přirovnání, 2009, s. 243); „je mu překvapivě, velmi podobný, neobyčejně se mu podobá; je to jeho dvojník“ (SČFI IV. Výrazy větné, 2009, s. 630).	„об абсолютном сходстве, исключительном подобии кого-, чего-л.“ (Mokijenko, 2003, s. 161).	„Jemandem sehr ähnlich sehen“ (Heřman, 2010, 1.sv., s. 734).

Hodit po někom okem.	Бросить на кого взгляд.	Ein Auge auf jemanden / etwas werfen.⁴¹
Hodit po někom pohledem; střílet po někom očima (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 495); šléhnout po někom okem (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 496).	Стрельнуть взглядом в чью сторону (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 495); поглядывать на кого (Mokijenko, 2002, s. 345).	Einen Blick auf jemanden werfen (Heřman, 2010, 1.sv., s. 276).
„krátce a velmi rychle na někoho se podívat“ (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 495)	X	Jemandem kurz ansehen (Heřman, 2010, 1.sv., s. 276).

⁴⁰ Tento frazém je ve všech třech jazycích naprosto rozdílný, avšak vždy jde o frazém propoziční. Orgán smyslového vnímání nalezneme ale jen u české varianty.

⁴¹ V ruském frazému se nevyskytuje orgán smyslového vnímání. Německou verzi frazému najdeme již v Bibli v apokryfech „Geschichte von Sussana und Daniel“ (Scholze-Stubenrecht, 1993, s. 54).

Dohlédnout někam pouhým okem.	Видеть что невооружённым глазом.	Mit bloßem Auge sehen.⁴²
Mít oči jako rys (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 495)	X	Mit freiem / nackten / unbewaffnetem Auge (Heřman, 2010, 1.sv., s. 128).
„být schopen vidět, zrakem dosáhnout až někam“ (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 495). „jen pozorováním lidským zrakem bez použití nějakého zvětšovacího zařízení“ (SČFI II. Výrazy neslovesné, 2009, s. 222).	„без помощи оптического прибора“ (Tichonov, 2003, s. 165).	Ohne optische Hilfsmittel sehen (Heřman, 2010, 1.sv., s. 128).

Mít na něco oko.	Иметь наметанный глаз.	Augenmaß haben.⁴³
Mít na něco nos; poznat něco na první pohled (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 495); mít to ve voku (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 496).	Иметь хороший глазомер (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 495); иметь наметанный глаз (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 496).	Ein gutes Augenmaß haben (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 496).
„mít v něčem velkou zkušenost a jistý, bezpečný odhad“ (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 495).	X	„Fähigkeit, der Situation entsprechend zu handeln“ (Mueller, 1985, s. 89).

⁴² V každém jazyce je „oku“ dán jiný přívlastek. V českém frazému je to slovo „pouhý“, v ruském frazému „невооружённый“ (což se dá přeložit jako „neozbrojený“) a v německém frazému je to „bloß“ (což znamená „holý“, „pouhý“ či „obnažený“).

⁴³ V německém frazému opět vystupuje kompozitum „Augenmaß“.

Oko za oko, zub za zub.	Око за око, зуб за зуб.	Auge um Auge, Zahn um Zahn.⁴⁴
Jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá. (SČFI IV. Výrazy větné, 2009, s. 629).	Свести счёты с кем, держать камень за пазухой. (Alefrenko, Zolotych, 2008, s. 264).	
„zlo, křivdu je třeba oplácet, odplácet stejně (tvrdě, nemilosrdně)“ (SČFI IV. Výrazy větné, 2009, s. 629).	„О мести, отплате за причиненое зло той же мерой.“ (Alefrenko, Zolotych, 2008, s. 264).	Gleiches wird mit Gleichem vergolten (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 127).

Opatrovat/střežit něco/někoho jako oko v hlavě.	Беречь как зеницу ока.⁴⁵	J-n/etw. wie seinen Augapfel hüten.
Střežit něco jako vzácný poklad. (SČFI I. Přirovnání, 2009, s. 243).		Etwas wie das Auge im Kopf hüten (Heřman, 2010, 1.sv., s. 131).
Opatrovat, hlídat něco, chránit před ztrátou nebo poškozením. (SČFI I. Přirovnání, 2009, s. 243).	„тщательно, исключительно заботливо оберегать что-л.“ (Birich, 1998, s. 212).	Mit großer Sorgfalt / Pflege schützen (Heřman, 2010, 1.sv., s. 127).

Přimhouřit nad něčím oko.	Посмотреть сквозь пальцы.⁴⁶	Ein Auge bei jemandem oder etwas zudrücken.
Mávnout nad něčím rukou; zamhouřit nad něčím obě oči (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 497).	Посмотреть на что сквозь пальцы (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 497).	Beide Augen zudrücken (Heřman, 2010, 1.sv., s. 131).
„být shovívavý a snadno něco prominout nebo omluvit“ (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 497).	„делать (сделать) вид, что не замечаешь чего-л. предосудительного, недозволенного“ (Tichonov, 2003, s. 189).	Jemanden nachsichtig behandeln; jemanden nicht streng beurteilen (Heřman, 2010, 1.sv., s. 131).

⁴⁴Ve slovnících ruského a německého jazyka byl nalezen možný původ frazému: *Око за око, зуб за зуб* - tento frazeologismus pochází již z Bible. Základ pro tento obrat můžeme však nalézt i v tzv. Chammurapiho zákoníku, který žil v letech 1792-1750 př. n. l. Stojí v něm: „Если кто другому глаз уничтожит или сломает кость, то и ему сделают то же“ (Alefrenko, Zolotych, 2008, s. 264). *Auge um Auge, Zahn um Zahn*. Tato frazeologická jednotka pochází ze Starého zákona. (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 127).

⁴⁵ V ruském frazému dochází k záměně celku za část – chránit pouze zřítelnici oka, ne celé oko.

⁴⁶ V ruském frazému chybí komponent, který by označoval orgán smyslového vnímání. Český a německý frazém jsou pak totožné.

3.4 Frazémy obsahující komponent „ruka“

Být při ruce.	Быть под рукой.	Zur Hand sein.⁴⁷
Být na dosah ruky; být co by kamenem dohodil (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 685).	Находиться рядом (Birich, 2005, s. 610).	X
„být pohodlně a výhodně blízko nebo být poskytnutý, zařízený, popř. připravený a snadno k dispozici a použití“ (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 685).	„в непосредственной близости, рядом“ (Birich, 2005, s. 610).	„zur Verfügung stehen“ (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 858).

Čisté ruce.	(Он) честный человек.⁴⁸	Reine Hände (haben).
Čistý / neposkvrněný štít (SČFI II. Výrazy neslovesné, 2009, s. 302); mít čisté svědomí (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 861).	Tento frazém byl nalezen pouze v této podově ve slovníku <i>Česko-ruský frazeologický slovník</i> (Mokijenko, 2002, s. 445).	saubere Hände behalten (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 861).
„stav člověka, který se nedopustil (možné) nečestnosti, uchoval si čest (na rozdíl od jiných n. přes účast v něčem, co by k nečestnosti mohlo vést)“ (SČFI II. Výrazy neslovesné, 2009, s. 302).	X	„unschuldig sein; ein reines Gewissen haben“ (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 861).

Mít plné ruce práce.	У кого-то работы по горло.⁴⁹	Alle Hände voll zu tun haben.
Být na roztrhání; být v jednom kole; mít starostí až nad hlavu (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 698).	Иметь полно работы с чем.; быть завален работой (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 698).	Beide Hände voll zu tun haben (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 859); viel um die Ohren haben (Heřman, 2010, 2. Sv., s. 1517).
„být krajně zaměstnaný a stačit to nebo vzdorovat tomu jen s námahou“ (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 698).	„очень много. Работы по горло“ (Tichonov, 2003, s. 54).	„sehr viel Arbeit haben; sehr beschäftigt“ (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 859).

⁴⁷ Frazém se liší použitými předložkami – při / под / zu.

⁴⁸ V ruském jazyce frazém tohoto významu, který by obsahoval název orgánu smyslového vnímání, chybí.

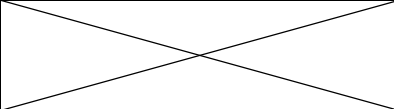
⁴⁹ V ruském jazyce se vyskytuje namísto orgánu smyslového vnímání část těla „горло“.

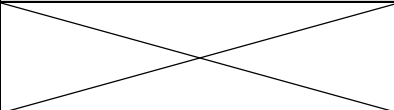
Mít volné ruce.	У него развязанны руки.⁵⁰	Freie Hand haben.
Mít volné pole působnosti; neohlížet se napravo ani nalevo (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 690).	Ему предоставлена свобода (Мокіjenko, 2002, s. 445).	Keinem Zwang unterliegen (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 860).
„být vybavený zvláštní a velkou pravomocí, nebýt nijak v něčem omezený a moct se volně a podle potřeby rozhodovat a tedy i dělat cokoli“ (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 690).	X	„sich unabhängig entscheiden können“ (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 845).

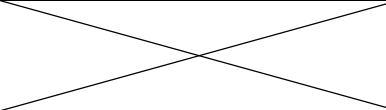
Nebudu si tím špinit ruce.	Я не буду об этого руки марать.	Damit werde ich mir nicht die Hände schmutzig machen.⁵¹
Do toho mně neplet'! (SČFI IV. Výrazy větné, 2009, s. 777).	Руки пачкать (Birich, 2005, s. 608).	Sich die Hände mit etwas schmutzig machen (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 863).
„zásadně jsem proti tomu a nesouhlasím; nebudu na tom spolupracovat“ (SČFI IV. Výrazy větné, 2009, s. 777).	„взязываться в невыгодное или грязное дело, в неприятную историю; позорить себя каким-л. поступком“ (Birich, 2005, s. 608).	„sich etwas zuschulden lassen; moralisch verwerflich handeln“ (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 863).

⁵⁰ Jako u většiny předchozích frazémů se slovesem „mít“ v českém a německém jazyce, v ruském frazému je užito struktury „у кого что“. V ruském jazyce sice existuje sloveso „иметь“, to se však používá především ve spojení s abstraktními podstatnými jmény. Kromě toho je v ruském jazyce jiné přídavné jméno „развязанный“ („rozvázané“, „uvolněné“), v českém a německém jazyce jde o přídavné jméno „volný“ („frei“).

⁵¹ V německém jazyce je přísudek jmenný „schmutzig machen“, v českém a ruském jde o přísudek slovesný. Rozdíl je také v recích sloves. V českém a německém jazyce jde o instrumentální vazbu, v ruském o předložkovou genitivní vazbu.

Ruce pryč! ⁵²	Руки прочь!	Hände weg!
Nech ho bejt!; Di vod toho pryč! (SČFI IV. Výrazy větné, 2009, s. 777).		Nicht anfassen; nicht antasten! (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 859).
„bud' opatrný a radši se tomu vyhni“ (SČFI IV. Výrazy větné, 2009, s. 777).	„восклицание, выражающее требование невмешательства в дела кого-л., чего-л., сохранения неприкосновенности кого-л., чего-л.“ (Tichonov, 2003, s. 245).	„mit etwas nichts zu tun haben“ (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 859).

Ruce vzhůru! ⁵³	Руки вверх!	Hände hoch!
Vzdej se! (SČFI IV. Výrazy větné, 2009, s. 777).		keinen Widerstand! (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 859).
Pokud uslyšíš tento povel „zvedni ruce nad hlavu (abych viděl, že jsi beze zbraně a nejsi mi tedy nebezpečný“ (SČFI IV. Výrazy větné, 2009, s. 777).	„приказ кому-л. Поднять руки с целью лишить возможности оказать сопротивление“ (Tichonov, 2003, s. 245).	„Aufforderung sich zu ergeben“ (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 859).

Složít ruce do klína.	Опустить руки. ⁵⁴	Die Hände in den Schoß legen.
Věšet hlavu (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 700).	Сложить руки (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 700).	
„rezignovat a přestat se dál snažit nebo něco dělat“ (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 700).	„стать бездейственным вследствие отсутствия энергии, надежды“ (Tichonov, 2003, s. 245).	„nichts tun / unternehmen; untätig sein; faulenzen“ (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 863).

⁵² Frazém může pocházet z roku 1878, kdy ho použil Gladston (Hands off!) proti Rakousku, když obsadilo Bosnu a Hercegovinu (SČFI IV. Výrazy větné, 2009, s. 777).

⁵³ Frazém může pocházet z anglického *Hands up!* Pocházejícího od amerických lupičů, rozšířil se však zvláště za dob ruské revoluce 1906-1907 (SČFI IV. Výrazy větné, 2009, s. 777).

⁵⁴ V ruském jazyce chybí příslovecné určení místa.

Zlaté (české) ruce.	Золотые руки.	Geschickte Hände (haben).⁵⁵
Zkušená ruka (SČFI II. Výrazy neslovesné, 2009, s. 305).	Умелые руки; ловкие руки (Mokijenko, 2002, s. 446).	Zwei rechte Hände haben (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 861).
„manuální dovednost, šikovnost někoho, známá, proslulá v příslušném prostředí n. vůbec všeobecně známá“ (SČFI II. Výrazy neslovesné, 2009, s. 305).	„о том, кто умело и искусно все делает, справляется с любой работой“ (Birich, 2005, s. 608).	„handwerklich geschickt sein“ (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 860); „handwerkliches Talent besitzen; fingerfertig sein (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 861).

Z ručky do ručky.⁵⁶	Из рук в руки.	Von Hand zu Hand.
Přímou výměnou; z ruky do ruky (SČFI II. Výrazy neslovesné, 2009, s. 302); Nekupuj zajíce v pytli! (SČFI IV. Výrazy větné, 2009, s. 771).	Деньги на бочку (SČFI IV. Výrazy větné, 2009, s. 629).	Aus einer Hand in die andere (Birich, 2005, s. 604).
„přímou, současně na místě probíhající výměnou jedné věci za druhou“ (SČFI II. Výrazy neslovesné, 2009, s. 302).	„непосредственно от одного к другому“ (Birich, 2005, s. 604).	X

Být s někým jedna ruka.	Быть с кем заодно.⁵⁷	Mit jemandem Hand in Hand arbeiten.
Péct to s někým; být s někým zadobře; ruka ruku myje (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 685).	Водить с кем дружбу (компанию) (Mokijenko, 2002, s. 446).	X
„mít s někým velmi dobré, výhodné a těsné vztahy“ (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 685).	X	„zusammenarbeiten; bestimmte Dinge gemeinschaftlich bewerkstelligen“ (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 855).

⁵⁵ Frazém je znám všem slovanským jazykům, naproti tomu chybí v německém, anglickém a francouzském jazyce (Birich, 2005, s. 608).

⁵⁶ V českém jazyce je použita zdvojnásobná „ručka“. V ruském jazyce je hlavní komponent použit v množném čísle. Není vyloučeno, že frazém *из рук в руки* pochází z německého jazyka. Často se používal v 18. Století. (Birich, 2005, s. 604).

⁵⁷ V ruském jazyce chybí komponent „ruka“; v českém a ruském jazyce jde o přísudek jmenný se sponou, v německém jazyce o přísudek slovesný. V německém jazyce je ve frazému sloveso „arbeiten“ („pracovat“).

Pravá ruka.	Правая рука.	Rechte Hand.⁵⁸
X	Первый помощник; доверенное лицо (Tichonov, 2003, s. 216).	X
„nejbližší nepostradatelný pomocník, na kterého je plně spolehnutí“ (SČFI II. Výrazy neslovesné, 2009, s. 303).	„ближайший помощник в чем-л., главное доверенное лицо“ (Birich, 2005, s. 605).	„jemandes engster Mitarbeiter sein: in einer untergeordneten Position für jemanden wichtige Aufgaben erledigen“ (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 848).

Ruka ruku myje.	Рука руку моет.	Eine Hand wäscht die andere.⁵⁹
Za úsluhu úsluha; jednou pomůžes ty mně, podruhé já zas (na oplátku pomůžu) tobě.	X	X
„Kryjou a podporují se navzájem; očekává, že mu druhý pomůže v nouzové situaci...“ (SČFI IV. Výrazy větné, 2009, s. 773).	„Один покрывает другого в каких-либо неблагоприятных делах, преступлениях.“ (Fedorov, 1995, 1.sv., s. 201).	„Unerlaubte Handlungen bleiben ungesühnt, wenn sich die Täter gegenseitig decken“ (Heřman, 2010, 1.sv., s. 849)

⁵⁸ V ruském jazyce je výraz spojen se způsobem života rolníků v Rusku. V čele stolu totiž vždy seděla hlava rodiny a po jeho pravé ruce seděl jeho nejstarší syn nebo mladší bratr (Birich, 2005, s. 605).

⁵⁹ U české varianty frazému bylo ve frazeologickém slovníku nalezeno, že „pochází původně z řeckého „há cheir tán chýra nizei“, zhruba z období Epicharma (550-460 př. n. l)“ (SČFI IV. Výrazy větné, 2009, s. 773). *Рука руку моет* – Badatelé připisují vznik této frazeologické jednotky starověkému řeckému spisovateli, podle Bricha (2005, s. 605) to však z důvodu toho, že se tato FJ vyskytuje v mnoha od sebe vzdálených (jak geograficky, tak původem) jazycích, není možné. *Eine Hand wäscht die andere* - tento frazém byl znám již ve starém Římě, používali ho filozofové a také básníci, například Seneca ve své satíře Apocolocyntosis (Scholze-Stubenrecht, 1993, s. 196).

Holýma rukama.	Голыми руками.	(sich) mit bloßen Händen (verteidigen).⁶⁰
		Sich ohne Waffen verteidigen (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 860).
V jazyce českém může tento frazém označovat 1. Člověka bez jakýchkoli prostředků k obživě, bez peněz nebo 2. Stav člověka bez potřebných nástrojů, popř. beze zbraně (SČFI II. Výrazy neslovesné, 2009, s. 302).	„овладеть чем-л., захватить что-л. без особого труда, без особых усилий“ (Tichonov, 2003, s. 53).	

S prázdnýma rukama.	С пустыми руками.	Mit leeren Händen.⁶¹
Holé ruce; prázdná kapsa; s holým zadkem; holá bída (SČFI II. Výrazy neslovesné, 2009, s. 303); s prázdnou; s nepořízenou (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 861).	Прийти / уйти / явится с пустыми руками (Tichonov, 2003, s. 230)	
„okolnost, za níž je člověk bez majetku, bez peněz, bez prostředků n. vůbec bez něčeho žádoucího, potřebného, očekávaného, předpokládaného“ jako např. bez dárku pro někoho (SČFI II. Výrazy neslovesné, 2009, s. 303).	„ничего не имея, ничего не получив“ (Tichonov, 2003, s. 230).	Tento frazém se může použít ve více významech: „Ohne Geschenk kommen; ohne Erfolg zurückkehren; ohne Waffen kämpfen; ohne Geld mittellos dastehen“ (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 861).

⁶⁰ V německém jazyce chybí 7. pád, pro vyjádření vazby instrumentálu se používá předložka „mit“ („s“), která se pojí s dativem.

⁶¹ Znění frazému je stejné ve všech jazycích.

Se založenýma rukama.	(Сидеть) Сложь руки.	Die Arme sinken lassen.⁶²
„někdo neprojevuje žádnou aktivitu, chová se pasivně“ (SČFI II. Výrazy neslovesné, 2009, s. 304).	„бездействовать, бездельничать“ (Birich, 2005, s. 610).	„die Hoffnung aufgeben“ (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 100).

Do vlastních rukou.	В собственные руки.	Zu Händen.⁶³
K vlastním rukám (SČFI II. Výrazy neslovesné, 2009, s. 304).		Zu übergeben an (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 859); zu eigenen Händen (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 860).
„vyjádření, že zásilka nebo dopis je určena přímo jmenovanému adresátovi“ (SČFI II. Výrazy neslovesné, 2009, s. 304).	„непосредственно тому, кому адресовано что-л., не прибегая к посредникам“ (Tichonov, 2003, 268).	„bei Briefanschriften an eine übergeordnete Stelle in Verbindung mit dem Namen der Person, in deren Hände die Postsache gelangen soll“ (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 859); „nur für eine bestimmte Person“ (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 860).

⁶² V ruském frazému je děj vyjádřen přechodníkem přítomným, který se na rozdíl od českého jazyka v ruském používá častěji. V německém frazému ruce necháváme klesnout („sinken lassen“), zatímco v českém a ruském je složíme, založíme. Frazém *(Сидеть) Сложь руки* pochází z německého nebo francouzského jazyka, motivováno projevem pokory k osudu. Význam nicnedělání se rozvinul později (Birich, 2005, s. 610).

⁶³ V německém frazému chybí přívlastek „vlastní“.

Levou rukou.	Шутя.⁶⁴	Etwas mit der linken Hand machen.
Levou zadní; snadno a rychle; lehká operace; snadná pomoc (SČFI II. Výrazy neslovesné, 2009, s. 303); udělat něco raz dva (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 847).	Играючи; как попало (SČFI II. Výrazy neslovesné, 2009, s. 303); одной рукой; левой ногой (Mokijenko, 2002, s.447).	Etwas mit der linken Hand erledigen (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 847).
„velice snadno a rychle anebo (v protikladu s očekáváním, potřebou, kterou by tato činnost n. její objekt zasluhovaly n. vyžadovaly) jen zběžně n. povrchně“ (SČFI II. Výrazy neslovesné, 2009, s. 303).	X	„etwas ohne große Mühe und schnell machen“ (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 847).

Má ji tak rád, že by ji na rukou nosil.	Он бы её на руках носил.	Er liest ihr jeden Wunsch von den Augen ab.⁶⁵
Snesl by jí modré z nebe; do ohně by pro ni skočil; udělá, co jí na očích vidí (SČFI I. Přirovnání, 2009, s. 311); cedil by pro ni krev	Он ловит каждое её желание (SČFI IV. Výrazy větné, 2009, s. 633).	Jemanden auf den Händen tragen (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 865).
„Člověk má někoho bezvýhradně rád, obětuje se pro něj, udělá pro něj cokoli“ (SČFI IV. Výrazy větné, 2009, s. 633).	„баловать кого-л., выполняя все желания, прихоти“ (Birich, 2005, s. 607)	„jemand erkennt und erfüllt jemandem jeden Wunsch, auch unausgesprochen“ (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 142); jemandem, den man sehr verehrt, jeden Wunsch erfüllen (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 865).

⁶⁴ Ruský frazém je vyjádřen pouze přechodníkem přítomným od slovesa „шутить“ („žertovat“).

⁶⁵ V německém jazyce je frazém s významem, že někdo někomu vše splní, vyjádřen zcela jiným způsobem, než je tomu u českého a ruského frazému.

Mávnout nad něčím rukou.	Махнуть на что рукой.	Mit den Achseln zucken.⁶⁶
Krčit nad něčím rameny; nechat něco pánu bohu (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 688).	Поставить крест на ком, чѐм (Mokijenko, 2002, s. 447).	
„vyjádřit svou rezignaci a nechuť se něčím; někým zabývat“ (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 688).	„перестать интересоваться, заниматься кем-, чем-л., убедившись в бесплодности своих усилий“ (Birich, 2005, s. 611).	„die Achseln kurz heben und senken und damit zu verstehen geben, dass man etwas nicht versteht oder resigniert“ (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 23).

Dát za někoho ruku do ohně.	Ручаться головой за кого.⁶⁷	Sich für jemanden die Hand abschlagen lassen.
Zaručovat se za někoho; dát za někoho hlavu na špalek (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 686); dal bych za něj ruku do ohně (SČFI IV. Výrazy větné, 2009, s. 772).	Отвечать головой (Tichonov, 2003, s. 52).	Für jemanden die Hand ins Feuer legen (SČFI IV. Výrazy větné, 2009, s. 772).
„plně a neochvějně někomu důvěřovat, popř. být ochotný za něj vážně riskovat a pevně se za něj zaručovat“ (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 686).	„ручаться (поручиться) за кого-, что-л., брать (взять) на себя полную ответственность за кого-, что-л.“ (Tichonov, 2003, s. 52).	„für jemanden etw. bürgen“ (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 849).

Držet nad někým ochrannou ruku.	Оказывать покровительство кому.⁶⁸	Über jemanden die schützende Hand halten.
Dělat někomu anděla strážného; krýt někomu záda; brát někoho pod svá ochranná křídla (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 687).	Покровительствовать кому; опекать кого; не давать в обиду кого (Mokijenko, 2002, s. 448).	Seine helfende Hand über jemanden halten (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 851).
„chránit, protežovat někoho a nenechat ho trpět, poškozovat nebo trestat“ (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 687).		„jemandem helfen, jemanden schützen“ (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 851).

⁶⁶ V tomto případě je tomu stejně tak, jako u předchozího frazému. Zatímco v českém jazyce je výraz *mávnout nad něčím rukou* v německém je to v doslovném překladu *pokrčit rameny*.

⁶⁷ V ruském jazyce vystupuje odlišný hlavní komponent.

⁶⁸ V ruském jazyce vystupuje odlišný hlavní komponent.

Mít otevřenou ruku.	Щедрая рука.⁶⁹	Eine offene Hand haben.
Štědrá ruka (SČFI II. Výrazy neslovesné, 2009, s. 303); rozdávat plnými rukama (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 862).	Щедрую рукой (Tichonov, 2003, s. 330).	Eine milde Hand haben (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 848); mit vollen Händen geben (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 862).
„vlastnost člověka projevující se tím, že rád a hojně dává, rozdáva druhým“ (SČFI II. Výrazy neslovesné, 2009, s. 303).	„не жалея, не скупясь“ (Tichonov, 2003, s. 330).	„freigebig sein“ (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 848).

Mít šťastnou ruku.	У кого-то лёгкая рука.⁷⁰	Eine glückliche Hand haben.
Mít kliku (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 689).	Ему везёт (Мокіjenko, 2002, s. 448).	Eine glückliche Hand bei / mit / in etwas beweisen (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 845).
„mít štěstí a vybrat si velmi dobře a prospěšně“ (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 689).	„о том, кто приносит удачу, счастье“ (Tichonov, 2003, s. 131).	„Glück bei etwas haben“ (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 845).

Přijít někomu pod ruku.	Попасться кому под руку.	Jemanden in die Hände fallen / kommen / geraten.⁷¹
Vlézt někomu do rány (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 692).		In jemandes Reichweite gelangen (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 692).
„dostat se, přijít do nebezpečné fyzické blízkosti někoho a do bezprostředního ohrožení ranou“ (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 692).	„случайно оказавшись в пределах его досягаемости“ (Baranov, 2009, s. 474).	„in jemande Gewalt geraten; jemandes Opfer werden“ (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 865).

⁶⁹ V ruském jazyce je v tomto významu použit jiný přívlastek než v ostatních jazycích.

⁷⁰ Namísto „šťastné ruky“ („glückliche Hand“ v německém jazyce) vystupuje v ruském jazyce „лёгкая рука“ („lehká ruka“).

⁷¹ V německém frazému je použita jiná předložka, přesto můžeme hovořit o plně ekvivalentním frazému.

Přiložit ruku k dílu.⁷²	Приложить руку к чему.	Hand anlegen bei etwas.
Nedat se pobízet; plivnout si do dlaní (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 692).	Принимать участие в чем-либо (Birich, 2005, s. 613).	
„přispět svým podílem, účastí“ (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 692).	„быть причастным к чему-либо, обычно предосудительному, принят участие в чем-либо плохом“ (Alefrenko, 2008, s. 329).	„mithelfen“ (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 850).

Vztáhnout na někoho ruku.	Поднять на кого руку.	Die Hand gegen jemanden erheben.⁷³
Vzít někoho po hlavě; zakroutit někomu krkem (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 692).		Jemanden bedrohen / angreifen (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 850); Hand an jemanden legen (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 851).
„snažit se někomu ublížit, bolestivě ho udeřit“ (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 692).	„ударить или пытаться ударить кого-л.“ (Tichonov, 2003, s. 245).	„Jemanden schlagen (wollen)“ (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 850); jemanden ein Leid antun (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 851).

Být živ z ruky do úst.	(Еле) сводить концы с концами.⁷⁴	Von der Hand in den Mund leben.
Třít bídu s nouzí; žít ze dne na den (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 685).		
„žít v bídě, nedostatku a na základě jen nesnadného a jen nejistého příjmu“ (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 685).	„с трудом стравляться с нуждой, едва укладываться в свое жалование, заработок и т. п.“ (Birich, 2005, s. 332).	„seine Einnahmen sofort für seine Lebensbedürfnisse ausgeben müssen; ohne finanziellen Rückhalt leben; nur das Notwendigste zum Leben haben“ (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 857).

⁷² V českém jazyce je frazém svázán s konkrétním slovem „dílo“, v ruském a německém frazému se komponent vybírá podle situace, ve které ho chceme použít.

⁷³ V německém jazyce má sloveso „erheben“ vazbu s předložkou „gegen“ („proti“), kdežto v české a ruské sloveso se pojí s předložkou „na“ („на“).

⁷⁴ Ruský frazém má v porovnání s českým a německým naprosto odlišnou strukturu a neobsahuje žádný orgán smyslového vnímání. Frazém (Еле) сводить концы с концами byl pravděpodobně přejet z francouzského jazyka (Birich, 2005, s. 332).

Jde mu to od ruky.	У него дело в руках горит.⁷⁵	Jemandem von der Hand gehen.
Prsty mu jen hrajou; jde mu to, jako když namydlí (SČFI IV. Výrazy větné, 2009, s. 774).	X	Jemandem leicht / gut / flott / zügig / locker von der Hand gehen (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 857).
„jde mu to rychle, plynule a dobře“ (SČFI IV. Výrazy větné, 2009, s. 774).	„дело спорится, идет быстро“ (Tichonov, 2003, s. 54).	„schnell und mühelos geschaffen werden“ (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 857).

Nahrávat někomu něčím do ruky.	Подыгрывать кому.⁷⁶	Jemandem in die Hände spielen.
Nahrát někomu na smeč (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 690).	Tento frazém byl nalezen pouze v této podově ve slovníku <i>Česko-ruský frazeologický slovník</i> (Mokijenko, 2002, s. 449).	X
„nechtěně, popř. neprozřetelně něčím někomu prospět“ (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 690).	X	„jemandem einen Vorteil verschaffen; zu jemandes Gunsten wirken“ (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 865).

Vymknout se někomu z ruky.	Отбиться от рук.⁷⁷	Jemandes Hand entgleiten.
Přerůst někomu přes hlavu (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 702).	Выйти у кого из-под контроля (Mokijenko, 2002, s. 448).	Jemandem aus den Händen gleiten (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 865).
„zbavit se nadvlády, vlivu, moci někoho a osvobodit se“ (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 702).	„перестать слушаться“ (Tichonov, 2003, s. 183).	„von jemandem nicht mehr kontrolliert werden können“ (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 862); „jemand hat etwas nicht mehr in seiner Gewalt / unter seiner Kontrolle“ (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 865).

⁷⁵ Ruský frazém má odlišnou strukturu i asociaci. Člověk dělá něco tak rychle, až mu to v ruku hoří.

⁷⁶ V ruském jazyce chybí orgán smyslového vnímání, jinak se od českého ani od německého frazému neliší.

⁷⁷ V ruském frazému je hlavní komponent použit v množném čísle. V německém frazému je bezpředložková genitivní vazba slovesa.

Z druhé ruky.	Из вторых рук. ⁷⁸	Aus zweiter Hand (haben, kaufen).
	Не напрямую; опосредованно (Baranov, 2009, s. 453).	
Tento frazém může mít dva významy: 1. Získat informace nikoli z přímého zdroje, nýbrž zprostředkovaně (např. ústním podáním) nebo 2. Koupit užitý předmět od některého z předchozích majitelů (SČFI II. Výrazy neslovesné, 2009, s. 302).	„не из первоисточника; через одного или нескольких посредников“ (Baranov, 2009, s. 453).	„etwas von einem Mittelsmann haben; etwas gebraucht kaufen“ (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 849).

3.5 Frazémy obsahující komponent „ucho“

Jde mu to jedním uchem tam a druhým ven.	У него в одно ухо влетает, в другое вылетает. ⁷⁹	(etwas geht bei jemandem) zu einem Ohr hinein, zu anderem heraus.
Poslouchat někoho jen jedním uchem; Poslouchat někoho jen na půl ucha (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 837).	Слушать кого вполуха; слушать кого одним ухом (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 837); он пропускает мимо ушей (Мокijenko, 2002, s. 553).	Nur mit einem Ohr hinhören (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 837).
„poslouchat něco, někoho nepozorně, nesoustředěně nebo povrchně a jen zčásti nebo bez plného domýšlení, docenění“ (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 837).		„man vergisst sofort, was man gerade gehört hat“ (Heřman, 2010, 2. Sv., s. 1509); „jemand hört nicht ganz aufmerksam zu“ (Heřman, 2010, 2. Sv., s. 1510).

⁷⁸ V ruském jazyce je hlavní komponent použit v množném čísle, jinak je shodný.

⁷⁹ V ruském frazému je přítomno sloveso „вылетать“ („vylétat“), v českém i německém jde o sloveso „jít“ („gehen“).

Být zadlužený až po uši.	По уши в долгах.	Bis über beide Ohren in Schulden stecken / sitzen.⁸⁰
Zadlužený až po krk (SČFI II. Výrazy neslovesné, 2009, s. 306).	Быть в долгу как в шелку (SČFI II. Výrazy neslovesné, 2009, s. 306); увязнуть по уши в долгах (Мокіjenko, 2002, s. 554).	Bis über die Ohren verschuldet sein; bis an beide Ohren in Schulden stecken (Heřman, 2010, 2. Sv., s. 1517).
„mít velmi mnoho, až neúnosně mnoho dluhů“ (SČFI II. Výrazy neslovesné, 2009, s. 306).	„иметь большие долги“ (Tichonov, 2003, s. 69).	„viele Schulden haben“ (Heřman, 2010, 2. Sv., s. 1517).

Být v něčem až po uši.	Увязнуть в чём по уши.	Bis zum Hals in etwas stecken.⁸¹
Vězet v tom až po uši; být v něčem až po krk; lítat v něčem (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 837).	Сильно, полностью увязнуть (Баранов, 2009, s. 572).	Bis über den Hals darin stecken (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 835).
„být do něčeho plně zapletený a nést, mít za to vinu“ (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 837).	„в максимально возможной степени быть вовлеченным в некоторое действие/состояние“ (Баранов, 2009, s. 572).	„große Belastungen zu ertragen haben; auf große Schwierigkeiten treffen“ (Heřman, 2010, 1. Sv., s. 835).

Mít tenké uši.	Тонкий слух.	Ein feines Ohr für etwas haben.⁸²
Zaječí uši (SČFI II. Výrazy neslovesné, 2009, s. 306).	У него обострённый слух (Мокіjenko, 2002, s. 554).	Ein feines Ohr für etwas entwickeln / pflegen / beweisen (Heřman, 2010, 2. Sv., s. 1507); Ohren wie ein Luchs haben (Heřman, 2010, 2. Sv., s. 1514).
„dobrý, jemný sluch člověka, nebo také snaha slyšet všechno, co se v okolí povídá“ (SČFI II. Výrazy neslovesné, 2009, s. 306).	X	„gutes Gehör haben; ein feines Empfinden für etwas haben“ (Heřman, 2010, 2. Sv., s. 1507).

⁸⁰ V ruském frazému je užito podstatného jména „долг“, oproti tomu v českém frazému vystupuje ve jmenném přísudku přídavné jméno „zadlužený“. Německý frazém se pak odlišuje použitým slovesem – „stecken“ („vězet“ nebo „trčet“).

⁸¹ V německém frazému je přítomna část těla „Hals“ („krk“), nejedná se však o orgán smyslového vnímání.

⁸² Frazémy jsou si velice podobné, avšak v německém se vyskytuje navíc vazba „für etwas“ („na něco“).

Svěsit uši.	Поджать хвост. ⁸³	Die Ohren hängen lassen.
Stáhnout ocas mezi nohy; být jako zpráskaný pes (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 839).	Присмиреть, подчинить (Birich, 2009, s. 426)	Mit hängenden Ohren dastehen (Heřman, 2010, 2. Sv., s. 1514).
„ztratit výbojnost; samolibost a suverénnost a zkrotnout, ochabnout nebo sklesle ustoupit“ (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 839).	„становиться менее самоуверенным, более осторожным, осмотрительным, испугавшись чего-л.“ (Birich, 2005, s. 729).	„Mutlos sein; niedergeschlagen sein“ (Heřman, 2010, 2. Sv., s. 1514).

Zamilovaný až po uši.	Влюблённый по уши.	Bis über beide Ohren verliebt. ⁸⁴
		Bis über die Ohren verknallt sein (Heřman, 2010, 2. Sv., s. 1517).
„zcela zaujatý láskou k svému partnerovi a nehledící pro ni na nic jiného“ (SČFI II. Výrazy neslovesné, 2009, s. 307).	„в максимально возможной степени испытывать любовное чувство“ (Baranov, 2009, s. 571).	„über alle Maßen – sehr verliebt sein“ (Heřman, 2010, 2. Sv., s. 1517).

Zapsat si něco za uši.	Зарубить себе на носу. ⁸⁵	Sich etwas hinter die Ohren schreiben.
Vzít si něco k srdci; vtisknout si něco do paměti (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 839).	Навязать на память узелок; Зарубить на стенке (Alefirenko, 2008, s. 250).	
„dobře si něco jako zásadu, poznatek do budoucnosti zapamatovat“ (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 839).	„запомнить крепко- накрепко, навсегда. Употребляется в форме императивного высказывания“ (Alefirenko, 2008, s. 250).	„sich etwas gut / genau merken; einen Hinweis beachten“ (Heřman, 2010, 2. Sv., s. 1517).

⁸³ Ruský frazém by představou spíše odpovídal českému frazému *stáhnout ocas mezi nohy*, který je uveden v synonymických výrazech.

⁸⁴ Zajímavé je užití dvou předložek v německém frazému.

⁸⁵ V ruském frazému tomu není tak, že by byl nosem nazván orgán smyslového vnímání, neboť je tento frazém způsobem homonymií slova nos. Dříve nosem nazývali prkénka, která s sebou nosili negramotní lidé, aby na nich mohli dělat různé poznámky, zářezy a nezapomněli (Alefirenko, 2008, s. 250).

Zvoní mi v uších.	У меня звенит в ушах. ⁸⁶	Das linke / rechte Ohr klingl jemandem.
	У меня шумит в ушах (Tichonov, 2003, s. 305).	
„slyším nepříjemný zvuk v uších a někdo mě zřejmě pomlouvá“ (SČFI IV. Výrazy větné, 2009, s. 920).	„об ощущении звона (шума) в ушах“ (Tichonov, 2003, s. 305).	„jemand spürt, dass andere an ihn denken oder über ihn sprechen“ (Heřman, 2010, 2. Sv., s. 1508).

Mít za ušima.	Быть себе на уме. ⁸⁷	Es faustdick hinter den Ohren haben.
Být liška podšitá; být všemi mastmi mazaný; bejt vychcanej jak mraky (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 838).	Он – голова; он парень с головой (Mokijenko, 2002, s. 555).	Es dick / knüppeldick hinter den Ohren haben (Heřman, 2010, 2. Sv., s. 1516).
„být mazaný, důvtipný, popř. lstivý a vychytralý a nenechat se zmást, podvést nebo odradit normálními potížemi“ (SČFI III. Výrazy slovesné, 2009, s. 838).	„о скрытом, хитром человеке, не обнаруживающем во своих немерений“ (Birich, 2005, s. 711).	„schlau / gerissen / durchtrieben sein; schalkhaft und schagfertig sein (und doch gar nicht danach aussehen) - (Heřman, 2010, 2. Sv., s. 1516).

3.6 Shrnutí analýzy frazémů

Z uvedených údajů v tabulkách vyplývá, že jsou sémanticky shodné frazémy v cílových jazycích podobné. Z 87 uvedených frazémů bylo 36 frazémů strukturně shodných nebo velice podobných ve všech třech cílových jazycích. Dvacet frazémů bylo stejných v českém a německém jazyce, čtrnáct v českém a ruském jazyce a v německém a ruském jazyce byly podobny pouze dva. Z toho vyplývá, že pokud jsou si frazémy v německém a ruském jazyce podobni, má český frazém stejné nebo velmi podobné znění. Třináct frazémů mělo pak v každém z jazyků úplně jinou strukturu nebo hlavní komponent. Je však třeba říci, že v některých případech bylo určení podobnosti frazémů sporné.

Co se týče dělení, uvedeného v této práci v podkapitole 2.3.2 *Rozdělení frazémů*, byly v příslušném materiálu nalezeny téměř všechny příklady uvedených skupin frazémů.

⁸⁶ V ruském a českém jazyce je frazém vyjádřen větou jednočlennou, oproti tomu v německém frazému jde o větu dvoučlennou.

⁸⁷ V ruském jazyce je frazém naprosto odlišný a neobsahuje orgán smyslového vnímání.

Jako příklady pro dělení Čermáka (2007, s. 44-60) mohou být uvedeny následující: příklady kolokačních frazémů *nabroušený jazyk – острый язык – eine scharf geschliffene Zunge*; *čisté ruce – честный человек – reine Hände* nebo *zlaté ruce – золотые руки – geschickte Hände*. V praktické části uvedených frazémů nechyběl ani zvláštní typ kolokačního frazému – přirovnání, například *mít jazyk jako břitvu – язык как бритва*. Nejpočetnější skupinou tohoto dělení ve vybraném materiálu frazémů byly propoziční frazémy, například *oči by jedly, ale žaludek nemůže – глазами бы всё съел, да больше не лезет – die Augen sind größer als der Magen* nebo frazém *z očí mu létají blesky – метает громы и молнии – seine Augen sprühten Funken*, který je typickým propozičním frazémem, neboť obsahuje 4-5 slov, a to dokonce ve všech třech jazycích. Oproti dvěma předchozím skupinám nebyly ve frazémůch nalezeny frazémy lexikální.

Příklady k rozdělení podle Vinogradova (1977, s. 140-161) mohou být tyto: pro skupinu frazeologických celků (фразеологические единства) může být uveden příklad českého frazému *zlí jazykové tvrdí*, neboť tato konstrukce neodpovídá současným syntaktickým vztahům. Za frazeologické spojení (фразеологическое сочетание) můžeme považovat frazém *čisté ruce – reine Hände*, neboť odpovídá současným syntaktickým vztahům a je složen ze dvou plnovýznamových slov. Bohužel v materiálu nebyla nalezena žádná frazeologická srostlice (фразеологическое сращение). To je zřejmě způsobeno tím, že se ve frazémůch nejčastěji vyskytovaly názvy orgánů smyslového vnímání, které mají svou nominativní funkci a mohou se používat i v jiných, nefrazeologických, spojeních.

Z německého dělení na jednoduchá frazeologická spojení (einfache phraseologische Verbindungen), frazeologické jednotky (phraseologische Einheiten) a ustrnulá frazeologická spojení (starre phraseologische Verbindungen) se v materiálu vyskytovaly druhý a třetí typ zhruba ve stejné míře.

V ruském jazyce byl ve dvou případech frazém vyjádřen pomocí přechodníku přítomného (деепричастие несовершенного вида). Bylo tomu tak konkrétně u frazémů *se založenýma rukama – сложя руки – die Arme sinken lassen* a *levou rukou – шутя – etwas mit der linken Hand machen*.

V německém jazyce se v několika frazémůch vyskytla kompozita (*Augapfel, Augenmaß*), která jsou v německém jazyce velice rozšířena, neboť kompozice je nejčastějším způsobem tvoření slov v tomto jazyce.

Řešena byla i otázka ekvivalentnosti frazémů. Plně ekvivalentních ve všech třech jazycích bylo 32 frazémů (např. *zlí jazykové tvrdí – злые языки твердят – Böse Zungen*

behaupten nebo *strkat do všeho nos* – *совать нос во всё* – *seine Nase in alles hineinstecken*), čtrnáct frazémů bylo plně ekvivalentních mezi českým a ruským jazykem (např. *mávnout nad něčím rukou* – *махнуть на что рукой* nebo *zlaté ruce* – *золотые руки*), šestnáct pak mezi českým a německým jazykem (např. *zapsat si něco za uši* – *sich etwas hinter die Ohren schreiben*). V ostatních případech šlo o relativní frazémy (např. *je, jako by ti z oka vypadl* – *они похожи как две капли воды*) nebo o frazeologické analogy (např. *mít za ušima* – *быть себе на уме* nebo *být živ z ruky do úst* – *сводить концы с концами*).

Závěr

Bakalářská práce vychází z poznatků o těsném vztahu jazyka a kultury, který se velmi silně projevuje ve frazeologii, jež je hlavním tématem bakalářské práce. Frazeologie je jako samostatná věda oproti jiným lingvistickým disciplínám poměrně mladá. Její vznik, stejně tak jako u většiny věd, se nedá s přesností určit. Jisté ale je, že se vydělila z lexikologie (lexikografie) v průběhu 19. a 20. století. Její postavení mezi vědami je velice zajímavé. Nachází se totiž mezi lingvistickými a nelingvistickými vědami, neboť frazémy jsou na jedné straně součástí jazykového systému a na straně druhé odráží kulturu a historii národa. Proto se také dříve frazémy zkoumaly v rámci etnografie.

Dále se teoretická část práce zabývá základní jednotkou frazeologie, tedy frazémem. Je zde vysvětlena charakteristika čtyř základních vlastností frazému – stálost, reprodukovatelnost, sémantická ucelenost a expresivnost. V téže kapitole jsou uvedeny tři druhy dělení frazémů a jejich funkce. Poté se práce věnuje problematice ekvivalentnosti a možnostmi překladu frazémů.

V praktické části se práce zabývá analýzou konkrétních frazémů. Jelikož jsou frazémy velice obsáhlá část slovní zásoby jazyka, je praktická část omezena pouze na frazémy obsahující názvy orgánů smyslového vnímání. Konkrétně jde o komponenty „jazyk“, „nos“, „oko“, „ruka“ a „ucho“ ve všech jejich slovních formách.

Zkoumáním bylo zjištěno, že zhruba u 40 % analyzovaných frazémů se jejich obsahová i formální stránka shoduje ve všech třech zkoumaných jazycích. V některých případech se však vnímání jazykového obrazu světa v cílových jazycích liší, například ve frazémech *mávat někomu něčím před nose* – *ткнуть под нос* – *jemandem etwas unter die Nase halten* nebo *dát za někoho ruku do ohně* – *ручатся головой за кого* – *sich für jemanden die Hand abschlagen lassen*. Dále bylo zjištěno, že pokud je v jednom z frazémů uveden jiný hlavní komponent než v ostatních dvou, je tomu tak nejčastěji v ruském jazyce, například ve frazémech *chytit se za nos* – *схватиться за голову* – *sich an die Nase fassen, mít nos na něco* – *у кого на что собачий нюх* – *eine gute Nase für etwas haben*. U některých frazémů dochází k zaměnění celku za část (synekdocha), například u ruského frazému *беречь как зеницу ока*, tedy chránit pouze zřítelnici oka, ne celé oko, jako je tomu v české a německé podobě frazému.

V synonymických výrazech českých frazémů se často vyskytují podoby ruských nebo německých frazémů, například *у кого на что нюх – mít na něco čuch*, *mit den Achseln zucken – krčit nad něčím rameny* nebo *щедрая рука – štědrá ruka*.

Otázka přejímání frazémů je kvůli nedostatečnému množství informací o etymologii jednotlivých frazémů jen těžko zodpověditelná. Ale vzhledem k tomu, že počet shodných nebo velmi podobných frazémů českých-ruských je velmi podobný počtu shodných frazémů českých-německých, můžeme se domnívat, že frazémy českého jazyka ovlivňují obě hlediska, jak geografická poloha, tak příbuzný jazykový systém.

Resumé

Bakalářská práce se zabývá českými, ruskými a německými frazémy. Vychází ze základních teoretických poznatků jednak o vztahu jazyka a kultury, jednak o frazeologii, které jsou uvedeny v teoretické části. V kapitole o frazeologii jde především o klasifikaci základní frazeologické jednotky – frazému, jeho vlastnosti a funkce. Práce zkoumá vliv jazyka na kulturu, ale i kultury na jazyk. Bylo zjištěno, že v tomto vztahu hraje důležitou roli lidská paměť, především tzv. kulturní paměť.

Praktická část se věnuje komparaci frazémů. Jejím cílem je odpovědět na otázku, v jaké míře jsou si frazémy obsahující názvy orgánů smyslového vnímání napříč cílovými jazyky podobny. Vyplývalo, že zhruba ve 40 % případů se struktura frazémů i v nich použitá lexika ve všech třech cílových jazycích shoduje nebo velice podobá. Pokud se lišil hlavní komponent v jednom z cílových jazyků, bylo tomu tak nejčastěji v ruském jazyce. V ruském jazyce se také v několika případech vyjádřil frazém pouze formou přechodníku. V německých frazémech se častěji vyskytovala kompozita, což je dáno tím, že je kompozice nejčastější způsob tvoření slov v tomto jazyce.

Otázku, zda se frazémy do českého jazyka dostávají spíše z německého (což by bylo podmíněno geografickou polohou) nebo z ruského (to by dokazovalo, že větší vliv na přejímání frazémů má příbuznost jazyků), není možné s určitostí zodpovědět, a to především z důvodu malého množství dostupných informací o etymologii frazémů, nicméně podobnost frazémů v česko-ruském i česko-německém porovnání nám jasně dokladuje vliv obou faktorů. Při analýze etymologie frazémů jsme zjistili, že v tomto směru má před ostatními jazyky ruská frazeologie náskok. Ruští lingvisté se touto otázkou začali zabývat po roce 1995 a v roce 1998 vydali Birich, Mokijenko a Stěpanova *Slovar' russoj frazeologii: istoriko-ètimologičeskij spravočnik*, kde se dočteme etymologii velkého množství frazémů. Zajímavosti z etymologie ruských, ale i německých frazémů (nalezených především ve dvousvazkovém *Německo-českém slovníku frazeologizmů a ustálených spojení* Heřmana), jsou uvedeny v poznámkách pod čarou v praktické části u příslušného frazému. Pokud byla etymologie frazému dohledána, pocházel v ruském jazyce především z francouzského nebo německého jazyka.

Резюме

В данной бакалаврской работе разбираются чешские, русские и немецкие фразеологизмы, исходя из основных знаний о фразеологии, приведенных в теоретической части. Речь идет, прежде всего, о классификации основной фразеологической единицы – фразеологизма, о его свойствах и функциях. В работе исследуется влияние языка на культуру, а также культуры на язык. Было установлено, что в этом отношении играет большую роль человеческая память и, прежде всего, так называемая, культурная память.

Практическая часть посвящена сравнению фразеологизмов. Ее целью является ответ на вопрос, до какой степени фразеологизмы, содержащие названия органов чувственного восприятия, похожи друг на друга в каждом из целевых языков. Было отмечено, что приблизительно в 40 % случаев структура фразеологизмов и используемая в них лексика совпадают или являются очень похожими во всех трех целевых языках. Если главный компонент в одном из целевых языков отличается, то это чаще всего происходит в русском языке. В русском языке в нескольких случаях сказуемое выражалось только при помощи деепричастия.

В немецких фразеологизмах появлялись сложные слова. Это вызвано тем, что в немецком языке композиция – самый распространенный способ образования слов.

На вопрос, откуда фразеологизм попадает в чешский язык: из немецкого (это было бы обусловлено географическим положением стран) или русского языка (это свидетельствовало бы о большом влиянии родственности языков на переход фразеологизмов), невозможно точно ответить. Причина, прежде всего, в недостаточном количестве информации, касающейся этимологии фразеологизмов. В этом направлении русские лингвисты опережают остальных. Русские исследователи начали заниматься этим вопросом после 1995 года. В 1998 Бирих, Мокиенко и Степанова издали *Словарь русской фразеологии: историко-этимологический справочник*, в котором можно прочитать об этимологии большого количества фразеологизмов. Интересные факты из этимологии русских и немецких фразеологизмов, найденные, прежде всего, в двухтомном словаре Германа *Německo-český slovník frazeologizmů a ustálených spojení*, приведены в практической части,

в подстрочном примечании к соответствующему фразеологизму. В случае, если этимологию русского фразеологизма удавалось найти, было определено, что происходил он, прежде всего, от французского или немецкого языков.

Seznam použitých zdrojů

Česky a slovensky psané zdroje

ČERMÁK, F. *Frazeologie a idiomatika : česká a obecná = Czech and general phraseology*. Vyd. 1. Praha : Karolinum, 2007. 718 s. ISBN 978-80-246-1371-0.

ČERMÁK, F. *Idiomatika a frazeologie češtiny : skriptum pro posl. filozof. fak. Univ. Karlovy*. Praha : Univerzita Karlova, 1982. 239 s.

DOLNÍK, J. *Jazyk - člověk - kultura*. 1. vyd. Bratislava : Kalligram, 2010. 221 s. ISBN 978-80-8101-377-5.

JAKOBSON, R. *Poetická funkce*. Jinočany : H & H, 1995. 748 s. 80-85787-83-0.

KOLEČKOVÁ, O., HAUPENTHAL, T. *Německé idiomy v praxi*. Praha : Polyglot, 2002. 223 s. ISBN 80-86195-16-3.

MRHAČOVÁ, E. *Názvy částí lidského těla v české frazeologii a idiomatice: (tematický frazeologický slovník II)*. Ostrava : Ostravská univerzita, 2000. 201 s. ISBN 80-7042-570-9.

STĚPANOVA, L. I. *Česká a ruská frazeologie: diachronní aspekty*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. 297 s. Monografie. ISBN 80-244-0795-7.

Rusky psané zdroje

BRAGINA, N. G. *Pamjat' v jazyke i kul'ture*. Moskva : Jazyki slavjanskich kul'tur, 2007. 514 s. ISBN 5-9551-0170-5.

MOKIJENKO, V. M., STĚPANOVA L. I. *Ruskaja frazeologija dlja Čechov*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. 259 s. ISBN 978-80-244-1916-9.

MOKIJENKO, V. M. *Novaja russkaja frazeologija*. Opole : Uniwersytet Opolski, 2003. 168 s. ISBN 83-86881-34-8.

NIKITINA, T. G., ROGALEVA E. I., BUREŠOVÁ B., RYKOVSKÁ M. *Učebnyj slovar' ruskoj frazeologii: na ruskom i češskom jazykach : zábavný slovník ruské frazeologie*. Plzeň : Fraus, 2013, 327 s. ISBN 9788074890024.

TELIJA, V. N. *Ruskaja frazeologija: semantičeskij, pragmatičeskij i lingvokul'turologičeskij aspekty*. Moskva : Škola Jazyki ruskoj kul'tury, 1996. 284 s. ISBN 5-88766-047-3.

VINOGRADOV, V. V. *Leksikologija i leksikografija*. Moskva, 1977.

Německy psané zdroje

FLEISCHER, W. *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*. Leipzig : Bibliographisches Institut, 1982. 250 s.

Použité slovníky

ALEFIRENKO, N. F., ZOLOTYCH L. G. *Frazeologičeskij slovar': kul'turno-poznavatel'noje prostranstvo ruskogj idiomatiki*. Moskva : ELPIS, 2008. 469 s. ISBN 978-5-902872-18-4.

BARANOV, A. N., DOBROVOL'SKIJ, D. O. *Frazeologičeskij ob"jasnitel'nyj slovar' ruskogjazyka: boleje 1000 idiom (2000 značenij)*. Moskva : Eksmo, 2009. 700 s. ISBN 978-5-699-30033-4.

BIRICH, A. K., MOKIJENKO, V. M., STĚPANOVA, L. I. *Slovar' ruskogj frazeologii: istoriko-ètimologičeskij spravočnik*. Sankt-Peterburg: Folio-Press, 1998. 704 s. ISBN 5-7627-0103-4.

BIRICH, A. K., MOKIJENKO, V. M., STĚPANOVA, L. I. *Russkaja frazeologija : istoriko-etimologičeskij slovar' : okolo 6000 frazeologizmov*. 3. Vyd. Moskva : Astrel', 2005. 926 s. ISBN 5-271-11199-7.

BIRICH, A. K., MOKIJENKO, V. M., STĚPANOVA, L. I. *Slovar' frazeologičeskich sinonimov ruskogjazyka: svyše 8000 ruskich frazeologizmov, 950 sinonimičeskich rjadov, tolkovanije značenij, alfavitnyj ukazatel' frazeologizmov*. Moskva : AST-Press, 2009. 444 s. ISBN 978-5-462-00934-1.

CYGANĚNKO, G. P. *Ètimologičeskij slovar' ruskogjazyka*. Kijev : Radjans'ka škola, 1989. 511 s. ISBN 5-330-00735-6.

ČERMÁK, F., HRONEK, J., MACHAČ, J. *Slovník české frazeologie a idiomatiky. 1, Příkladování. 2.*, přeprac. a dopl. vyd. Praha : Leda, 2009. 507 s. ISBN 978-80-7335-216-5.

ČERMÁK, F., HRONEK, J., MACHAČ, J. *Slovník české frazeologie a idiomatiky. 2, Výrazy neslovesné. 2.*, přeprac. a dopl. vyd. Praha : Leda, 2009. 547 s. ISBN 978-80-7335-217-2.

ČERMÁK, F., HRONEK, J., MACHAČ, J. *Slovník české frazeologie a idiomatiky. 3, Výrazy slovesné. 2.*, přeprac. a dopl. vyd. Praha : Leda, 2009. 1247 s. ISBN 978-80-7335-218-9.

ČERMÁK, F. *Slovník české frazeologie a idiomatiky. 4, Výrazy větné. 1.* vyd. Praha: Leda, 2009. 1267 s. ISBN 978-80-7335-219-6.

- DROSDOWSKI, G. *Etymologie : Herkunftswörterbuch der deutschen Sprache*. Mannheim : Dudenverlag, 1989. 839 s. ISBN 3-411-20907-0.
- FEDOROV, A. I. *Фразеологический словарь русского литературного языка : в 2-х т. : более 12 000 фразеологических единиц*. Novosibirsk : Nauka, 1995. 391 s. 1-2 sv. ISBN 5-02-030866-8.
- FLAJŠHANS, V. *Česká přísloví: sbírka přísloví, průpovědí a pořekadel lidu českého v Čechách, na Moravě a v Slezsku. Díl I-II, Prísloví staročeská*. Praha: F. Šimáček, 1911-1913. 2 sv.
- HEŘMAN, K., BLAŽEJOVÁ M., GOLDHAHN H. *Deutsch-tschechisches Wörterbuch der Phraseologismen und festgeprägten Wendungen = Německo-český slovník frazeologizmů a ustálených spojení*. Praha : C. H. Beck, 2010. 1-2 sv. ISBN 978-80-7400-175-8.
- HOLUB, J. *Stručný etymologický slovník jazyka českého se zvláštním zřetelem k slovům kulturním a cizím*. 2.vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1968. 527 s.
- JARANCEV, R. I. *Russkaja frazeologija: slovar'-spravočnik: okolo 1500 frazeologizmov*. Moskva : Russkij jazyk, 1997. 843 s. ISBN 5-200-02362-9.
- MACHEK, V. *Etymologický slovník jazyka českého*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 1997. 866 s. ISBN 80-7106-242-1.
- MOKIJENKO, V. M. *Slovar' sravnenij russkogo jazyka: 11 000 jedinic*. Sankt-Peterburg : "Norint", 2003. 603 s. ISBN 5-7711-0153-2.
- MOKIJENKO, V. M., WURM, A. *Česko-ruský frazeologický slovník*. 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého, 2002. 659 s. ISBN 80-244-0406-0.
- MUELLER, W. *Bedeutungswörterbuch*. 2., völlig neubearb. und erw. Aufl. Mannheim : Dudenverl., 1985. 797 s. Der Duden in 12 Bänden; Bd. 10. ISBN 3-411-20911-9.
- SCHOLZE-STUBENRECHT, W. *Duden Zitate und Aussprüche*. Mannheim : Dudenverlag, 1993. 827 s. Duden in 12 Bänden; Bd. 12. ISBN 3-411-04121-8.
- STARÍČENOK, V. D. *Bol'šoj lingvističeskij slovar'*. Rostov n. D. : Feniks, 2008. 811 s. ISBN 978-5-222-14468-8.
- STĚPANOVA, L. I. *Rusko-český frazeologický slovník*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. 878 s. ISBN 978-80-244-1750-9.
- TICHONOV, A. N. *Frazeologičeskij slovar' russkogo jazyka: svyše 10 tysjač frazeologizmov*. Moskva : Vysšaja škola, 2003. 334 s. ISBN 5-06-004736-9.

Elektronické zdroje

Česká televize.cz: *Jak sedláci u Chlumce* [online]. 2011 [cit. 15. 2. 2014]. Dostupný z www: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/exkluzivne-na-ct24/osobnosti-na-ct24/123856-jak-sedlaci-u-chlumce/>>.

Ontola.com: *Chytat lelky*. [online]. 2007 [cit. 20. 2. 2014]. Dostupný z www: <<http://www.ontola.com/cs/di/chytat-lelky>>.